

EROSTA SELVIYTYMINEN JA ERON JÄLKEINEN
YHTEISTYÖVANHEMMUUS

Teresa Ruisma (A372152)
Tampereen yliopisto (Pori)
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Sosiaalityön pro gradu-tutkielma
Ohjaaja: Irene Roivainen
Lokakuu 2018

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

TERESA RUISMA: EROSTA SELVIYTYMINEN JA ERON JÄLKEINEN YHTEISTYÖVANHEMMUUS

Pro gradu-tutkielma, 68 s., 1 liite.

Sosiaalityö

Ohjaajat: Irene Roivainen

Lokakuu 2018

Pro gradu-tutkielmani tarkoituksena on selvittää erosta selviytymisen- ja eron jälkeisen yhteistyövanhemmuuden keinoja eron kokeneiden kuvaamana. Lisäksi tutkielmani tarkoituksena on selvittää sosiaalityön mahdollisuuksia auttaa ja tukea eronneita vanhempia. Tutkimuskysymykseni ovat: 1) Minkä eronneet vanhemmat ovat kokeneet auttavan ja tukevan heitä erossa ja eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa? 2) Minkälaista tukea ja apua sosiaalityöllä on mahdollista antaa eronneille vanhemmille? Tutkimusprosessini aikana perehdyn myös tällä hetkellä kehitteillä oleviin eropalveluihin. Erosta selviytymistä lasten näkökulmasta painottavaa tutkimusta on tehty paljon, minkä vuoksi olen halunnut tarkastella erosta selviytymistä vanhempien näkökulmasta.

Olen koonnut laadullisen tutkimukseni aineiston kesä-elokuussa 2018 Ensi- ja turvakotien liiton internetsivuilla olleen kirjoituspyynnön avulla. Aineistoni koostuu kahdestatoista erotarinasta. Erotarinat koostuvat äitien/lähivanhempien kirjoituksista. Analyysin tuloksena muodostin vastauksena ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni viisi teemaa: ero prosessina (tunteiden käsittely), sosiaalisen tuen merkitys (ystävät ja muut läheiset ihmiset, sosiaalisen tuen merkitys (vertaistuki), ammattiavun merkitys sekä lastenvalvoja ja käytännön järjestelyt (tapaamis- ja elatussopimukset).

Toivon, että tutkimuksestani voisi olla hyötyä sosiaalityön kuin myös muidenkin alojen ammattikäytäntöihin ja kehittämistyöhön, niin että myös erovanhempien ääni tulee kuuluviin. Toivon eronneiden vanhempien ja heidän perheidensä saavan mahdollisimman hyvin juuri heidän tarpeisiinsa vastaavaa apua ja tukea erosta selviytymiseen ja eron jälkeiseen elämään. Vanhemmuus säilyy, vaikka parisuhde päättyy.

Asiasanat: eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus, vanhempien ero lapsiperheissä, ero, avioerolapset, vanhemmuus eron keskellä, parisuhteen päättymisen, erosta selviytyminen sekä sosiaalityö.

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Social Sciences and Humanities

TERESA RUISMA: COPING DIVORCE AND CO-PARENTING AFTER DIVORCE

Master's Thesis, 68 pages, 1 appendices.

Social Work

Thesis Supervisors: Irene Roivainen

October 2018

Meaning of this Master of Thesis study is to clear out sources of co-parenting in a situation of surviving of divorce and also after divorce told by the people who has experience divorce. Also purpose of this study is to clarify the possibilities of support and help to parents who has experience divorce by social services. Research questions were; 1) Which has been the things that divorce parents has experienced been the most helpful and supportive things during divorce and after it in a co-parenting? 2) What are the possibilities of social services to support and help the parents who has experienced divorce? During this study i will take under consideration also the services to divorce families which are under development. There has been many studies of divorce from the children perspective, so i wanted to let the parents voice to be heard.

I have gathered this qualitative study material during June- August 2018 by the help of writing request in the Federation of Mother and Child homes and shelters - website. In this material there are twelve stories of divorce. The stories are told by the mothers and close parents. As the result of the first question these are the five themes; process of a divorce (how to process motions), meaning of social support (friends and family, peer support as a social support), meaning of professional help and also children supervisor and organizing all the agreements, which are necessary, like alimony agreement.

My hopes are that this study will be useful to social services and also to all the other professional fields and development, so the voice of all the parents who has experienced divorce will be heard. My hopes are also that all the families and parents in a divorce process will get the help and support which they need the most to cope with divorce situation and the life after the break up. Even the intimate relationship will end, parenting will continue.

Keywords; co parenting after divorce, parents divorcing in family of children, children who has experienced parents divorce, parenting in a process of divorce, end of a intimate relationship, coping divorce and social work.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	1
2.	PARISUHTEN PÄÄTTYMINEN LAPSIPERHEISSÄ	3
2.1	Parisuhteen päätyminen kriisinäkökulmasta	5
2.2	Selviytymiskeinoja parisuhteen päättymisessä	6
2.3	Eropalveluiden tulevaisuuden näkymät	7
3.	ERON JÄLKEINEN VANHEMMUUS	10
3.1	Lapsen tukeminen ja auttaminen vanhempien erotilanteessa	13
3.2	Hyvä yhteistyövanhemmuus eron jälkeen	18
3.3	Kirjallisuuskatsaus erosta selviytyminen ja eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus – tutkimuksen jäsentäjänä	19
4.	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
4.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	29
4.2	Aineisto ja menetelmä	30
4.3	Kirjoitelmat laadullisen tutkimuksen aineistona	31
4.4	Sisällönanalyysi analyysimenetelmänä	32
4.5	Tutkimuksen eteneminen ja aineiston analyysi	33
5.	TUTKIMUSTULOKSET	35
5.1	Aineistosta muodostuneet havainnot ja teemat	35
5.2	Eronneiden vanhempien kokemuksia erosta selviytymisestä ja eron jälkeisestä yhteistyövanhemmuudesta	41
5.2.1	Ero prosessina-tunteiden käsittely	42
5.2.2	Sosiaalisen tuen merkitys - ystävät ja muut läheiset ihmiset	45
5.2.3	Sosiaalisen tuen merkitys – vertaistuki	47
5.2.4	Ammattiavun merkitys	48
5.2.5	Lastenvalvoja ja käytännön järjestelyt – tapaamis- ja elatussopimukset	49
5.2.6	Sosiaalityön mahdollisuudet tukea ja auttaa eronneita vanhempia	51
6.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	53
6.1	Yhteenveto	53
6.2	Tulosten reflektio	54
6.3	Tutkimusprosessin reflektio	60
6.4	Tutkimuksen rajoitukset, hyödynnettävyys ja merkitys sosiaalityön ammattikäytännölle	61
7.	KIRJALLISUUS	64
	LIITTEET	68

Liite 1. Tutkimuspyyntö.....	68
------------------------------	----

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsaus kansainvälisistä tieteellisistä artikkeleista/erosta selviytyminen sekä eron jälkeinen yhteistyövanhemuus	20
Taulukko 2. Tutkimuskysymysten kautta aineistosta muodostuneet teemat.....	36
Taulukko 3. Tutkimuskysymysten kautta aineistosta muodostuneet toimijapostitiot.....	41

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Vanhemmuussuunnitelma/Miksi lapsen asioista sopiminen on vaikeaa erotilanteissa	10
Kuvio 2. Yhteistyövanhemmuus	19

1. JOHDANTO

Pro gradu-tutkielmani aihe nousi esiin työssäni nousseiden kysymysten ääreltä. Työtehtävissäni tällä hetkellä perheneuvolassa perheneuvojana ja aiemmin lastensuojelussa sosiaaliohjaajana sekä sosiaalityöntekijänä kohtaan vanhempien eron, ja eron jälkeisen yhteistyövanhemmuuden haasteita usein vaikeimmillaan. Näissä tilanteissa tuntuu usein, että auttamisyrytyksistä ja eri lähestymistavoista huolimatta sopua vanhempien välille ei synny. Työssä nousseita kysymyksiä, joiden pohjalta lähdin tutkielmaani tekemään, ovat muun muassa: Miten tukea eroavia vanhempia niin, että eron negatiivinen vaikutus perheenjäseniin, etenkin vanhempiin olisi mahdollisimman vähäinen? Millaista tukea ja apua vanhemmat toivovat erotessaan ja minkälaista apua ja tukea on edes saatavilla? Miten sosiaalityö näkyy eron auttamistyössä? Miten ja kuinka paljon lapsien ääni olisi hyvä tulla kuuluviin? Minkälainen on hyvä ero, eli kokemuksia hyvästä erosta ja mitkä asiat siihen ovat myötävaikuttaneet? Toisin sanoen tutkielmassani tarkoitukseni on selvittää, minkä eronneet vanhemmat ovat kokeneet auttavan ja tukevan heitä erossa, ja eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa? Tutkielmassani selvitän myös, minkälaista tukea ja apua sosiaalityöllä on mahdollista antaa eronneille vanhemmille?

Sosiaalityö on ammatillista toimintaa, jolla pyritään yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointiin sekä sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseen, vähentämiseen sekä poistamiseen. Sosiaalityöllä pyritään vaikuttamaan niin, että yksilöiden ja koko perheen elämä voisi olla mahdollisimman hyvää. Erotilanteiden auttamistyössä ovat vaatimukset sosiaalityön osaamiselle moninaiset. Sosiaalityöntekijältä odotetaan laaja-alaista ja monipuolista ammattillista ymmärrystä ja osaamista. Sosiaalityön asiantuntijuus rakentuu sekä arjen kokemusten, että teorian kautta. (Auvinen, 2007 16-17.)

Parisuhteen päättäminen on yhteiskunnallisesti merkittävä ilmiö, jolla on samalla suuri vaikutus yksilön ja koko perheen elämään. Viimeisten kahden sukupolven aikana erot ovat yleistyneet voimakkaasti kaikissa länsimaissa. Kyse on mittavasta elämänmuodon muutoksesta, mikä horjuttaa perinteistä perheajattelua. Avioeron Suomessa koki vuonna 2008 yli 13 000 paria ja vanhempien eron koki noin 30 000 lasta. Käräjäoikeudessa käsitellään vuosittain noin 2000 lapsen huolto- ja tapaamisoikeuteen liittyviä riitoja. Erojen yleistymiseen liittyy myös perhemuotojen moninaistuminen, joka on mahdollista nähdä sekä syynä, että seurauksena. (Kääriäinen ym. 2009, 11.)

Nykypäivänä ei ole itsestäänselvää, että vanhemmat ovat avioliitossa tai vanhempina toimivat eri sukupuolta olevat henkilöt. Uusperheet, sateenkaariperheet, adoptioperheet, sijaisperheet ja muut erilaiset perhemuodot ovat yleistyneet ja muuttuneet normaalimmiksi kuin aiemmin.

Perheiden tukeminen ja auttaminen erilaisissa elämäntilanteissa on nostettu tärkeäksi yhteiskunnalliseksi tavoitteeksi ja arvoksi. Tästä kertoo muun muassa se, että yhtenä nykyisen hallituksen kärkihankkeista on lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma eli lape-muutosohjelma. Sen tavoitteena on luoda lapselle ja nuorelle suotuisa kasvu- ja oppimisympäristö sekä tukea perheen hyvinvointia. Lape-hankkeen tavoitteisiin liittyy vahvasti lapsiperheiden erotilanteen palveluiden kehittämiskokonaisuus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018.a.)

Kiiianmaan (2008) mukaan yksi syy erojen yleisyyteen voi olla suuret odotukset parisuhdetta kohtaan niin yhteiskunnallisesti, kuin henkilökohtaisestikin. Ihmiset pyrkivät tavoittelemaan omaa onneaan. Erot lapsiperheissä ovat henkisesti vaikeita ja työläitä prosesseja. Ero koskettaa kaikkia perheenjäseniä. Hyvin hoidetulla erolla saattaa kuitenkin olla hyviä vaikutuksia kaikkien perheenjäsenten elämään.

Aloitan tutkielmani esittelemällä luvussa kaksi taustatutkimusta. Käyn läpi parisuhteen päättymistä aikuisten näkökulmasta, sen herättämiä tunteita, kriisiluonnetta ja selviytymiskeinoja. Samassa luvussa esittelen tutkielmanprosessini aikana löytämäni materiaalia kehitteillä olevista palveluista, erityisesti eropalveluista. Luvussa kolme käsittelen vanhempien eroa lapsen näkökulmasta sekä avaan yhteistyövanhemmuuden käsitettä ja sisältöä. Tämän jälkeen esittelen tutkimusaineiston ja aineistonkeräämisen prosessia sekä luon katsauksen käyttämäni analyysimenetelmään, sisällönanalyysiin. Luvussa viisi esittelen tutkimustulokset aineistosta esiin tulleiden teemojen kautta. Lopuksi luvussa kuusi muodostan yhteenvedon ja johtopäätöksiä esittelemäni teorian ja tutkimustulosteni pohjalta.

2. PARISUHTEEN PÄÄTTYMINEN LAPSIPERHEISSÄ

Pro gradu- tutkielmassani haluan pitää keskiössä vanhempien erosta selviytymisen ja eron jälkeisen mahdollisimman hyvän ja toimivan yhteistyövanhemmuuden. Avio- tai avoero on suuri elämänvaihe, johon liittyy aina paljon asioita ja sen seuraukset ovat moninaiset. Ero lapsiperheessä vaikuttaa jokaiseen perheenjäseneseen ja vielä mahdollisesti eri tavalla. Yhteistyövanhemmuus jatkuu erosta huolimatta ja tämä tulisi säilyttää mahdollisimman hyvänä.

Erot lapsiperheissä ovat yleistyneet huomattavasti ja lisääntyvässä määrin kohtaan työssäni eron äärellä olevia vanhempia sekä lapsia. Lisäksi vanhempien ja heidän yhteisten lasten muodostaman perheen rinnalle ovat nousseet uusperheet. Uusperheitä muodostuu monella tavalla. Uusperheeseen voi kuulua muun muassa molempien puolisoitten aiemmista liitoista syntyneitä lapsia sekä parin yhteisiä lapsia. (Hiltunen 2013, 4.)

Parisuhteen päättymiseen on usein monta eri syytä, ero on erilaisia valintoja ja moninainen sarja tapahtumia. Eron läpikäyminen ja työstäminen on henkilökohtainen prosessi, johon vaikuttavat muun muassa menneisyys ja miten ero on tapahtunut. Tavallista on, että vanhemmat käyvät läpi eroaan eriaikaisesti. Toinen osapuoli on saattanut pohtia eroa jo pitkään ja käynyt läpi eroon liittyviä tunteita, kun taas toinen osapuoli yllättyy, kun ero käytännössä tapahtuu. Ero on usein vaikeampi jätetylle osapuolelle, kuin eropäätöksen tekijälle. Yllätyksenä tapahtuva ero sattuu aina enemmän kuin yhdessä puhuttu ja harkittu ero. Kaikki eron kokeneet käyvät läpi samankaltaisia tunteita kuten esimerkiksi yksinäisyyttä, pettymystä, pelkoa, surua, vihaa ja ikävää. (Malinen & Lahtiharju 2016, 18-20.)

Malisen & Lahtiharjun (2016) mukaan kolmannen osapuolen mukanaan tuoma ero on usein vaikein eroamisen tapa. Jos yllättävään eroon liittyy lisäksi kolmas osapuoli, henkinen kipu ja suru saattaa olla huomattavan kova, usein jopa sietämätön ja mielenhäiriöitä ja itsetuhoa aiheuttava. Tällaisella eroamisen tavalla on huomattavan vaikeat, ikävät ja pitkäaikaiset vaikutukset jokaiseen perheenjäseneseen. Tilanteeseen olisi hyvä saada pitkäkestoista ammattiapua mahdollisimman nopeasti.

Ero hajottaa pohjan siltä, mihin puoliset ovat elämänsä ja oman identiteettinsä rakentaneet (Leonoff 2015, 1, 171, 243). Vaarasan (2016) mukaan ero uhkaa ihmisen pohjimmaista käsitystä hänestä itsestään: omanarvontuntoa, ihmisarvoa ja asemaa. Ero enteilee usein sosiaalista, psykologista ja fyysistä eroa läheisistä ihmisistä ja ydinperheestä, joka on yhteiskunnassa onnellisuuden ja menestyksen

mittari, vaikka ei onnea olisikaan. Eron tai erouhan edessä ihminen voi toimia täysin irrationaalisesti itseään ja perhettään kohtaan, eikä pysty aina toimimaan järkevästi tai toivotulla tavalla.

Ero aiheuttaa monenlaisia vaikutuksia vanhempiin ja heidän lapsiinsa. Eronneilla vanhemmilla on todettu olevan enemmän niin fyysisiä- kuin psyykkisiäkin terveysongelmia kuin avioliitossa olevilla vanhemmilla. Sama ilmiö on todettu myös eronneiden vanhempien lapsilla. (Amato 2012, 5-9.)

Hyvän eron tunnusmerkkejä ovat kun osapuolet ottavat vastuun omasta elämästään ja pyrkivät keskittymään omaan kasvuun sekä läpikäyvät eroon liittyviä tunteita ja sitä kautta pyrkivät vahvistamaan omaa itsetuntemustaan. Asiallinen suhtautuminen entiseen puolisoon on myös yksi hyvän eron merkki. Eronneen tulee osata käyttää rakentavia keinoja eron ja siihen liittyvien tunteiden käsittelemiseen, jotta eronnut pystyy sopeutumaan ja hyödyntämään eron tuomia muutoksia mahdollisimman positiivisesti. (Kiiänmaa 2008, 45 - 46.)

Parisuhde ennen eroa ja se miten ero on tapahtunut vaikuttavat hyvinkin paljon eron jälkeiseen elämään, vanhemmuuteen ja etenkin yhteistyövanhemmuuden onnistumiseen. Uudet parisuhteet eivät myöskään ole vanhemmuudesta irrallinen asia, vaan kaikkiin perheenjäseniin vaikuttava tekijä. Eron tarkoitus on purkaa parisuhde ja tunnesuhde vanhempien välillä, vaikka muu yhteistoiminta jatkuu koko ajan. Toiminta lapsen parhaaksi jää jäljelle kahden, tunnesuhteestaan luopuneen aikuisen välillä. Mikäli parilla kuitenkin on eron jälkeen enemmän ongelmia kuin ennen eroa, se voi johtua siitä, ettei tunnesidettä ja parisuhdetta ole onnistuttu purkamaan. Tämä voi muodostua koko eliniän kestäväksi ongelmaksi. Paripsykoterapeutti voi auttaa pareja eroamaan tunneperäisesti, auttaa heitä hyväksymään eron. Hyväksyntä tarvitaan, jotta molemmat vanhemmat pääsevät jatkamaan elämässään eteenpäin. On erotettava toisistaan lause ”haluan eron” ja lause ”hyväksyn eron”. Erorauhaan tähtäävässä erossa molemmilta odotetaan neuvottelun tuloksena toteamusta: ”Hyväksyn tämän eron.” Tämä on haasteellinen, työläs ja aikaa vievä prosessi, muttei yhtä vaikea kuin elämänpitäinen riita. (Hokkanen, 2005, 10-13, 171-174.)

Vaikka ero olisi lähtenyt liikkeelle yllättäen, se aloittaa prosessin, jossa kumpikin osapuoli joutuu tahoillaan niin sanotusti tekemään eroa. Ero ei ole valmis kokonaisuus, vaan samoin kuin parisuhdetta rakennetaan, myös eroaminen vaatii tietynlaista uudelleen rakentamista. Sen sijaan, että parisuhteet toteaisivat ”meille tuli ero”, tulisi eroauttamispalveluissa kannustaa ennemminkin toteamaan ”me tehdään eroa”, jolloin myös eron tekemiseen kuluva aika ja tunteiden työstäminen tulisi ymmärretyksi ja hahmotetuksi. (Kääriäinen 2008, 54.)

Eron käsittelyssä ja läpikäymisessä sureminen on tärkeää, sillä sen avulla ihminen hyväksyy muutoksia elämässään. Sureminen auttaa hyväksymään paremmin menetykset ja ymmärtämään muutokset, joita ero saa aikaan. Linnankosken & Valtosen (2008) mukaan luopuminen on tuskallista ja tämä vaatii aikaa. Elämä on kuitenkin niin sanottu muutosketju ja – prosessi, jossa asioita tulee ja menee. Kaikista emme kuitenkaan ole valmiita luopumaan ja joitakin asioita on helpotus jättää taakseen. Surutyön avulla on mahdollista onnistua päästämään irti siitä, mikä on peruuttamattomasti joutunut menneeseen. Näin samalla mahdollistuu tilaa uusille asioille. Voidaan sanoa, että suru on usein uuden alku, joka rakentaa ja eheyttää ihmistä. Suremisen avulla voidaan ottaa niin sanotusti askel uuteen elämäntilanteeseen. Itkeminen on myös tärkeää toipumisen kannalta. Suru pitää usein sisällään monia muita tunteita, kuten pelkoa, ikävää, vihaa ja katkeruutta. Näitä tunteita on hyvä kokea aidosti ja vuorotellen. Tunteet vaihtelevat hetkestä toiseen. Jokainen kohtaa ja käsittelee tunteita eri tahdissa ja se vie aina aikaa, jopa vuosia. Kiire tai tunteiden syrjäyttämisen ei auta tunteiden käsittelyä. Keho alkaa usein oireilla, mikäli surutyö ohitetaan ja kaikki kipeät ja tuskalliset tunteet torjutaan. Itkemättömät itkut saattavat sairastuttaa koko kehon tai laukaista jopa voimakkaan masennuksen.

2.1 Parisuhteen päättymisen kriisinäkökulmasta

Eroa tai parisuhteen päättymistä on mahdollista tarkastella kriisinäkökulmasta. Kriisi on normaali reaktio yksilön kokemukseen, jota ihmisen psyykellä ei ole mahdollista vastaanottaa sellaisenaan ja joka järkyttää ihmisen olemassaolon perustoja. Kriisistä voidaan sanoa, että se antaa ihmiselle aikaa ja auttaa sopeutumaan menetyksiin. Kriisin eri vaiheita, joita ihminen läpikäy eron jälkeen ovat shokkivaihe, reaktiovaihe, käsittelyvaihe ja uudelleen orientoitumisen vaihe. (Linnankoski & Valtonen 2008, 40.)

Tyypillistä shokkivaiheessa on, että ihminen kieltää tapahtuneen tai hän ei ymmärrä omaa tilannettaan. Shokkivaiheessa ihminen ei joko välttämättä pysty toimimaan ollenkaan tai sitten hän toimii mekaanisesti. Tavallista shokkivaiheessa on myös tunteiden pois sulkeminen. Osa ihmisistä saattaa kiihtyä ja käyttäytyä paniikinomaisesti. Kiihtyminen ja toimimattomuus saattaa vaihdella vuorotellen. Shokkivaiheessa olevalle on hyvä luoda turvallisuuden tunnetta. Shokkivaihetta elävän henkilön kanssa on puhuttava rauhallisesti ja yksinkertaisesti, koska hän ei pysty välttämättä vastaanottamaan kovinkaan paljon tietoa. Reaktiovaiheessa ihmisellä alkaa vähitellen olla mahdollisuus eron työstämiseen. Ihminen yrittää vuorotellen käsitellä eroa ja suojautua erokokemukseltaan, jolloin myös tunteet vaihtelevat vuorotellen. (Linnankoski & Valtonen 2008, 57.)

Reaktiovaiheessa ihminen käy usein ylikierroksilla ja heillä on kova tarve keskustella. Reaktiovaiheessa ihminen kokee voimakkaita tunnekokemuksia ja he ovat usein tietynlaisessa stressitilassa. Reaktiovaiheessa olevaa voi auttaa ja tukea puhumalla ja kuuntelemalla. Käsittelyvaihe alkaa usein vasta silloin, kun ihminen on ymmärtänyt ja hyväksynyt tapahtuneen. Käsittelyvaiheessa ihminen rauhoittuu, hänen puhumisen tarve vähenee ja hän alkaa käymään eroaan läpi enemmän omassa mielessään. (Linnankoski & Valtonen 2008, 57.)

Muisti- ja keskittymisvaikeudet on tyypillistä käsittelyvaiheessa olevalle ihmisille. Lisäksi he saattavat olla normaalia herkemmin ärtyneitä, eivätkä he kestä sosiaalista kanssakäymistä samalla tavalla kuin muut. Käsittelyvaiheessa tyypillisiä tunteita ovat surun ja vihan tunteet. Näiden tunteiden tarkoituksena on katkaista tunnesuhde entisestä puolisoa kohtaan. (Linnankoski & Valtonen 2008, 57.)

Eron mukana tulleiden tunteiden käsittely on tärkeää. Pitkään jatkunut esimerkiksi surun tunne voi johtaa masennukseen ja viha katkeruuteen. Käsittelyvaiheessa merkittävää on työ- ja normaalielämän palautuminen. Ero tulee käsitellä kokonaan, sillä eron käsittelemättä jättäminen johtaa siihen, että ero vaivaa ja nousee esiin myöhemmin. (Linnankoski & Valtonen 2008, 45.)

2.2 Selviytymiskeinoja parisuhteen päättymisessä

Selviytymiskeinot perustuvat tunteiden säätelyyn ja hallintaan. Selviytymiskeinojen tunnistaminen ja käyttöönotto edistävät vaikeista elämäntilanteista ja muutoksista selviytymistä. Selviytymiskeinot voidaan erottaa toisistaan; älylliseen, tunteelliseen, sosiaaliseen, luovaan, henkiseen sekä fysiologiseen suuntautuneeseen selviytymiskeinoon. Näiden kautta ihminen suuntautuu sekä omaan sisäiseen, että häntä ympäröivään maailmaan. Eri selviytymiskeinoja on myös mahdollista käyttää samanaikaisesti. (Ayalon 1996, 25-28.)

Älyllisesti suuntautunut selviytyjä pohtii, kerää tietoa ja yrittää löytää tilanteeseen uusia ratkaisuja. Tunteellisesti suuntautunut selviytyjä ilmaisee tunteitaan puhumalla tai näyttämällä erilaisia tunteitaan esimerkiksi itkemällä. Tunteellisesti suuntautunut selviytyjä käyttää myös ei-kielellisiä keinoja tunteidensa ilmaisemiseen. Ei-kielellisiä keinoja ovat muun muassa musiikin kuuntelu, kirjoittaminen ja piirtäminen. Sosiaalisesti suuntautunut selviytyjä hakee apua ja tukea muista ihmisistä kuulumalla esimerkiksi hakeutumalla ja kuulumalla johonkin ryhmään tai ottamalla oman roolin ryhmästä. Sosiaalinen selviytyjä ottaa vastaan muiden apua ja tukea ja hän usein pyrkii organisoimaan asioita. Luova selviytyjä käyttää usein mielikuvitustaan ratkaisuissaan ja ajattelee positiivisia asioita. Henkisesti suuntautuneelle selviytyjälle tukea ja uudenlaista merkitystä antaa uskonto, arvojärjestelmä tai

ideologia. Fysiologisesti suuntautunut selviytyjä sen sijaan toimii fyysisesti kuten liikkumalla, rentoutumalla, syömällä ja nukkumalla paljon. Fysiologisesti suuntautuneelle selviytyjälle luonnossa liikkuminen on usein tärkeää. (Ayalon 1996, 25-28.)

2.3 Eropalveluiden tulevaisuuden näkymät

Tutkiessani kirjallisuutta ja aineistoni analyysin yhteydessä huomasin tarpeen selvittää myös kehitteillä olevia kentän toimia analyysini vertailutaustaksi. Yhteiskunnallisesti kehitteillä on paljon isoja valtakunnallisia uudistuksia, kuten maakunta- ja sote-uudistus sekä lape- hanke. Monin paikoin yksi iso kehitteillä oleva palvelukokonaisuus on eropalvelut. Halusin pro gradu- tutkielmassani selvittää millaisia palveluita tällä hetkellä kehitetään ja vastaavatko nämä tutkimustuloksissani esiin tulleita palveluntarpeita.

Maakunta- ja sote uudistuksen on tarkoitus astua voimaan 1.1.2021 alkaen. Tulevaisuudessa uudistuksessa Suomen julkinen hallinto järjestetään kolmella eri tasolla; valtio, - maakunta- ja kuntatasolla. Maakunta- ja sote-uudistuksessa perustetaan uusia maakuntia, joissa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita uudistetaan mittavasti. Uudistuksen yhtenä tärkeänä tavoitteena on, että asukkaat saavat sosiaali- ja terveystalvueluita jatkossa laadukkaasti sekä yhdenvertaisesti. Tavoitteena on vähentää sosiaali- ja terveystalvueluiden eroja. Lisäksi pyritään ottamaan käyttöön sosiaali- ja terveystalvueluissa parhaat ja tehokkaimmat toimintatavat, jotta kustannukset saataisiin mahdollisimman minimaaliksi. Tarkoituksena on myös siirtää maakunnille uusia tehtäviä, kuten TE-toimistoiden tehtäviä. Uudistuksessa pyritään jakamaan sosiaali- ja terveystalvueluiden järjestäminen 18 maakunnalle sen sijaan, että tällä hetkellä näitä palveluita järjestää 190 eri vastuuviranomaista. (Valtioneuvosto 2018.)

Lape-hanke on yksi hallituksen kärkihankkeista. Lape-hankkeen muutosohjelmassa tavoitteena on vahvistaa lapsen oikeuksien ja tietoperustaisuuden toimintakulttuuria sekä lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita. Molempiin tavoitteisiin liittyy vahvasti lapsiperheiden erotilanteen palveluiden kehittämiskokonaisuus. Tavoitteena on saada muutosta asenneilmapiiriin siten, että vanhemmat toimisivat aiempaa useammin rakentavasti lapsen etua toteuttaen, kykenisivät yhteistyövanhemmuuteen sekä siihen, ettei lapsi jää ilman toista vanhempaa erotilanteessa. Pyrkimyksenä on sujuvoittaa, selkeyttää, yhdenmukaistamalla sekä vahvistaa lapsiperheiden erotilanteen palveluja ja toimintamalleja. Toimintakulttuurin uudistamisessa tavoitteena on ammattilaisten ammattitaidon vahvistaminen. Ammattilaisten ammattitaidon parantamisessa tulisi edistää eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta, sovinnollista eroa ja lapsen etua. Palvelujärjestelmän uudistamisessa tavoitteena on saada palvelut vastaamaan paremmin erotilanteen kokeneiden perheiden ja lasten tarpeisiin. Kehittämisehdotuksia palveluihin

on esitetty palveluvalikkoon, perhekeskustoimintamalliin ja eroauttamisen ammattilaisten toimintaan liittyen sekä erotilanteen työväliseisiin.

Kärkihankkeella on alatyöryhmiä, joissa kehitetään erotilanteiden palveluita. Alatyöryhmät toimivat yhteistyössä muiden eri osa-alueiden alatyöryhmien kanssa, koska kysymyksessä on asia joka vaatii monialaista erityisosaamista ja resurssia. Tällaisia erityisosaamista vaativia tilanteita ovat mm. pitkittyneet, vaikeat huolto- ja tapaamisriidat. Pitkittyneisiin huolto- ja tapaamisriitoihin onkin kehitteillä oma palvelumallinsa. Erityispalveluita pyritään tarjoamaan jatkossa osaamis- ja tukikeskukissa, joihin koulutetaan työskentelemään erityistyöntekijöitä kuten esimerkiksi sovittelijoita ja terapeutteja. Oikeusministeriössä on vireillä myös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain säädännön uudistus.

Käynnissä on myös alueellinen pilottihanke, jossa pilotoidaan eropalveluiden mallia, mikä toteutuisi jatkossa perhekeskustoimintamallin mukaan. Mallissa ajatuksena on pyrkiä yhteistyövanhemmuuteen, lapsen edun toteutumiseen sekä vanhempien ohjaamiseen. Mallissa pyritään huomioimaan perheiden monimuotoisuus. Hankkeen avulla kartoitetaan alueen erotilanteen palvelut. Erotilanteen palvelut pyritään arvioimaan, miten palveluita on saatavilla ja miten palvelut pystyvät vastaamaan eron kokeneiden tarpeisiin. Erotilanteen palveluista pyritään luomaan mahdollisimman selkeä palvelupolku, jossa asiakkailta on mahdollisuus riittävään tietoon, tukeen ja ohjaukseen heti kun vanhemmat ovat ottaneet eron puheeksi. Tarkoituksena on, että työntekijät osaavat ohjata asiakkaansa oikeaan paikkaan oikea-aikaisesti. Palvelujärjestelmä kattaa kunnalliset, valtiolliset, seurakuntien ja järjestöjen tuottamat palvelut.

Erotilanteen palveluiden kehittämiskokonaisuuteen kuuluu myös sähköiset palvelut. Tarkoituksena on kartoittaa mitä palveluita on tällä hetkellä saatavilla ja uudistaa näitä sekä kehittää uusia. Lisäksi pyritään kiinnittämään huomiota tiedottamiseen tarjolla olevista palveluista. Sähköisten palveluiden kehittämisessä on mahdollista käyttää muun muassa nykyistä Apua eroon-palveluportaalia www.apuaeroon.fi, jossa myös oman tutkielmani tutkimusaineistopyyntö oli. Perheille pyritään luomaan myös uusia vertaistukiryhmiä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018.c.)

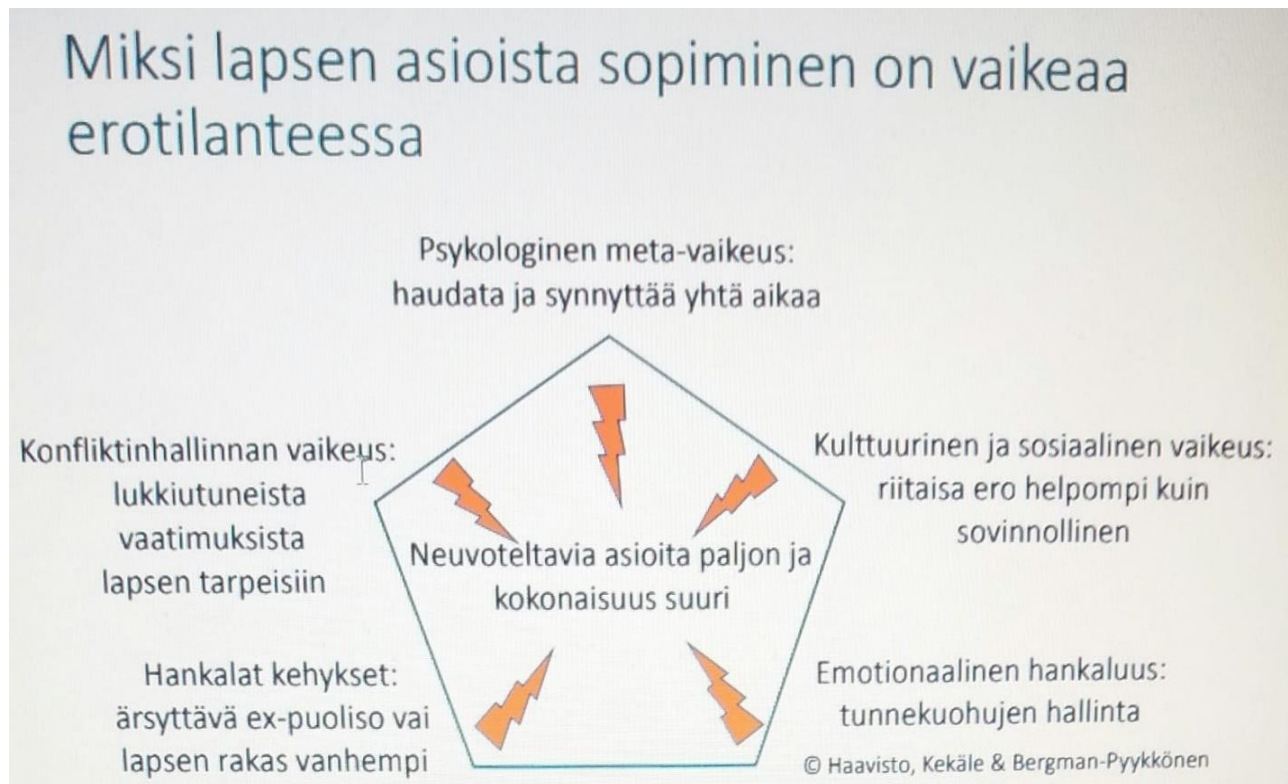
Eropalveluiden kehittämisen vuoksi Satakunnassa on perustettu alkuvuodesta eroauttamisen työryhmä, osana Satakunnassa tulevaisuus lapsissa- hankkeen työtä. Työryhmässä työskenteletään tällä hetkellä Satakuntaan eroauttamisen palvelupolkua. Osana kansallista LAPE -työtä on tehty vanhemmuussuunnitelma eroauttamisen työkaluksi. Vanhemmuussuunnitelma on tarkoitettu tueksi ja apuvälineeksi eroperheille, vanhempien eron jälkeiseen yhteistyövanhemmuuteen. Suunnitelma on

tarkoitettu auttamaan vanhempia keskustelemaan asiallisesti lasten arjen sujumisesta eron jälkeen. Suunnitelmalla pyritään mahdollistamaan, että vanhemmat voivat sopia lastensa asioiden järjestämisestä ja keskinäisestä työnjaosta niin, että molemmat tietävät, mistä he ovat vastuussa ja mitä heiltä odotetaan.

Vanhemmuussuunnitelman on tarkoituksena ohjautua vanhempien käyttöön heidän halutessaan. Vanhemmuussuunnitelman on tarkoituksena toimia tukevana ja auttavana työkaluna huolto- ja tapaamisopimukseen liittyvissä asioissa. Vanhemmuussuunnitelman tarkoituksena on ohjata vanhempia keskustelemaan ja sopimaan asioita lapsen edun mukaisesti. Vanhemmuussuunnitelman sekä lapsen huollon - ja tapaamisten koskevien sopimusten toteutumista voidaan tukea muun muassa sopimusten visualisoinnin avulla.

Vanhemmuussuunnitelma on tarkoituksena jäsentää lopulliseen versioon tämän vuoden aikana. Käytössä vanhemmuussuunnitelma on ollut jo Englannissa ja Australiassa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018.b.)

Kuva 1. Vanhemmuussuunnitelma / Miksi lapsen asioista sopiminen on vaikeaa erotilanteissa

(Haavisto 2018.)

3. ERON JÄLKEINEN VANHEMMUUS

Vanhemmuuteen kuuluu erilaisia rooleja, joita ovat elämän opettaja, huoltajana oleminen, rakkauden antaja, ihmissuhdeosaaja ja rajojen asettaja. Kaiken perusta on kuitenkin huoltajuus. Lapsi tarvitsee vanhemmat, jotka antavat lapsen nukkua, huolehtivat puhtaudesta, jotka antavat ruokaa, vaatettavat ja hoitavat, kun lapsi on sairaana. Yhtä tärkeänä osana vanhemmuuteen kuuluu huolehtia, että lapsi saa rakkautta, sekä kiintymyssuhteen kasvamisesta lapseen. Lasta on tärkeää arvostaa, kannustaa ja opettaa elämän taitoja ja arvoja. Lapsi ottaa vanhemmistaan mallia, vanhemmat toimivat lapselleen roolimalleina. Vanhempien tehtävä on myös opettaa lapselle, miten tunteita käsitellään ja näytetään, sekä miten toisten ihmisten kanssa toimitaan ja miten heitä kohdellaan. Vanhempien tulee asettaa lapselle rutiinit, säännöt ja rajat, sekä huolehtia lapsen turvallisuudesta. (Rajalahti & Savolainen 2012, 21.)

Eron jälkeen vanhemmuus ja etenkin yhteistyövanhemmuus voi olla vaativaa ja haastavaa aikaa. Vanhemmuus vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä. Erosta huolimatta lapsen hyvä olo tulisi olla vanhempien yhteinen tavoite. Säännöistä, rutiineista ja rajoista olisi hyvä puhua ja sopia niin, että molemmille huoltajille nämä olisivat selviä ja lasta kasvatettaisiin yhdenmukaisesti. Vanhempien tulisi myös käydä yhteisiä keskusteluja niistä asioista, mitkä käsittelevät lasta ja lapsen elämää. Vanhempien tulee päättää lapsen asumisjärjestelyistä, kumman luona lapset asuvat ja kumpaa vanhempaa lapsi tapaa. Lapsen ja etävanhemman tapaamiset tulisi järjestää mielellään niin, että tapaamiset toteutuvat säännöllisesti. Tapaava vanhempi, eli etävanhempi, joutuu käsittelemään eron lisäksi sitä, ettei hän näe päivittäin lastaan ja hänen tulee elää päiviä ilman lastaan. Vanhempi jonka luona lapsi asuu, joutuu opettelemaan selviämään yksin lapsen kanssa ja hänen vanhemmuudestaan voi tulla näin ollen raskaampaa ja haastavampaa. Oma aika vähenee ja taloudellinen tilanne voi heikentyä. Vanhempien tulee ottaa huomioon myös se, että kahden kodin välinen kulkeminen voi olla lapselle stressaavaa ja raskasta. Tämä voi häiritä lapsen ihmissuhteita ja sosiaalista elämää. (Pojjula 2007, 238-239.)

Eron tulisi olla mahdollisimman sopuisa, jotta lapsella olisi mahdollisimman helppo ja hyvä olla. Yksinhuoltajuus on huonompi vaihtoehto, kuin yhteishuoltajuus, mutta vanhempien tulee olla tarkkoina siinä, ettei lapsi joudu vanhempiensa keskinäisten suhteiden vuoksi niin sanottuun välikäteen. (Pojjula 2007, 237.)

Lapselle tulee kertoa erosta avoimesti. Lapselle tulee kertoa erosta niin, että lapsi ymmärtää ikätasonsa mukaisesti mistä on kysymys. Ero herättää lapsissa usein erilaisia tunteita ja siksi vanhempien tulisi huomioida lapsien tarpeet eri tavalla ja yksilöllisesti. Vanhempien tulisi kyetä vastamaan lapsen kysymyksiin ja tarpeisiin, vaikka ne saattavat tuntua kiusallisilta ja vaikeilta. Vanhemmille voi olla raskasta ja kiusallista kuunnella tai nähdä lapsen reagointia, mutta siitä huolimatta jokaisen lapsen tulisi antaa käydä vanhempiensa ero läpi omalla tavallaan. Lapselle ei saa antaa turhia lupauksia, jotta lapsi välttyisi turhilta pettymyksiltä ja, että hänen luottamuksensa säilyisi vanhempiaan kohtaan. Nämä odotukset vanhempia kohtaan eivät välttämättä ole helppoja vanhemmille ja siksi usein vain osa odotuksista toteutuu, koska vanhempien läpikäymä eroprosessi itsessään on heille vaikeaa ja raskasta. (Pojjula 2007, 237-238.)

On todettu, että vanhemmat eivät vahingoita lapsiaan itse erolla, vaan eroamalla epärakentavalla tavalla. Toimivan eron jälkeisen hyvän yhteistyövanhemmuuden on todettu useissa julkaisuissa ja tutkimuksissa vaikuttavan myönteisesti lasten sopeutumiseen erotilanteessa, sekä vähentävän eron negatiivisia vaikutuksia lasten hyvinvoinnille. Vanhempien keskinäisen hyvän

yhteistyövanhemmuuden on todettu olevan lapsen sopeutumisen kannalta jopa tärkeämpi tekijä, kuin kummankaan vanhemman yksilölliset suhteet lapseen. (Kauppinen 2015, 7.)

Eron jälkeen toimivaan yhteistyövanhemmuuteen on siis tärkeä pyrkiä. Vanhempien yhteistyö tarkoittaa sitä, että vanhemmat keskustelevat yhdessä lastensa asioista ja heillä on halu toimia yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Vanhempien on säilytettävä keskusteluyhteys ja pystyttävä sopimaan lasta koskevista asioista, yhteisistä kasvatulinjoista sekä ymmärrettävä ja hyväksyttävä toisen vanhemman merkitys lapselle. (Kääriäinen 2008, 93 – 94.)

Erossa perhe hajoaa, ja sen jäsenet joutuvat orientoitumaan uudelleen yhteiskuntaan muuttuneessa kokoonpanossa. Perhe, vanhemmuus ja parisuhde tulevat sosiaalisina instituutioina uudelleenmääritetyiksi erossa ja sen jälkeen. Vaikka vanhempien välinen parisuhde päättyy, vanhemmuus suhteessa lapseen sekä vanhempien keskinäinen vanhemmuussuhde eivät milloinkaan pääty eron myötä. Vaikka vanhemmuudessa sinänsä ei ole mitään vähennettävää tai tingittävää parisuhteen päättyessä, ero haastaa vanhemmat tulemaan uudella tavalla tietoisiksi vanhemmuutensa perusteista. Yhteisen vanhemmuuden toteutuminen ja toteuttaminen eron jälkeen vaatii molemmilta vanhemmilta tietoista pohdintaa erityisesti omasta vanhemmuudesta; mikä on minun roolini lapsen läheisenä ja vastuussa olevana kasvattajana? (Kääriäinen 2008, 82, 93, 109, 112.)

Kääriäinen (2008) toteaa tutkimusraportissaan, että parisuhteesta eroaminen lisää ja vahvistaa erillisyyttä. Kääriäisen haastattelemat vanhemmat olivat kuvanneet, kuinka vastuunotto itsestä yksilönä, aikuisena ja etenkin vanhempana ovat lisääntyneet ja vahvistuneet eron jälkeen.

Kääriäisen (2008) tutkimukseen osallistuneet vanhemmat raportoivat syyllisyydentunteita erityisesti lapsiin liittyen; vanhemmat olisivat halunneet kasvattaa lapsensa niin sanotussa ehjässä perheessä. Vanhempien kertomuksissa syyllisyys esiintyi hyvin kokonaisvaltaisena tunteena, joka sai ihmiset toimimaan monin eri tavoin. Sen lisäksi, että lapset eivät saaneet elää ehjässä perheessä, syyllisyyttä koettiin myös ajan ja voimavarojen puutteesta suhteessa lapsiin, lapsen arjesta etäännyttämisestä sekä eroratkaisun tekemisestä. (Kääriäinen 2008, 84 - 85.)

Wallerstein ym. (2007) toteaa pitkittäistutkimuksessaan, että eronnut perhe ei ole katkaistu versio ehjästä. Eronnut perhe on toisenlainen yhteisö, jossa perheenjäsenet, etenkin lapset, tuntevat olonsa turvattomammaksi ja epävarmemmaksi tulevaisuudestaan, kuin suhteellisen hyvinvoivien ehjien

perheiden lapset. Ero tuo radikaaleja muutoksia lasten ja vanhempien väliseen suhteeseen, ja kaikkien perheenjäsenten käsitykset toisistaan muuttuvat. Wallersteinin ym. (2007) mukaan eron jälkeen vanhemmuus on vähemmän suojelevaa ja epävakaa. Vanhemmat eivät rakasta lapsiaan vähempää, mutta vanhemmat joutuvat paneutumaan oman elämänsä uudelleenrakentamiseen. Erossa arjen yhteistyöhön perustuva vanhemmuus usein katoaa ja vanhempien välinen dialogi heikkenee. Näin vanhempien yhteinen rooli lapsen ”esitaistelijoina” heikentyy.

Vanhempia on mahdollista auttaa erosta selviytymisessä, sekä heitä auttamalla välillisesti tukea heidän lapsiaan ja auttaa heitä sopeutumaan paremmin uuteen tilanteeseen. Olennaista on vanhempien ymmärryksen lisääntyminen avioeron vaikutuksesta heidän lapsiinsa, sekä sellaisten vanhemmuuden taitojen vahvistaminen, jotka tukevat heidän lapsia selviytymään avioerosta. (Barry, Frieman, Howard, Garon & Risa, Garon 2000, 129-143.)

Vanhemmuuteen vastaaminen erossa ja sen jälkeen on usein haasteellinen prosessi. Siihen vaikuttavat monet seikat, kuten vanhempien oman vanhemmuuden ylisukupolvinen historia, eroamisen tapa sekä parisuhteen vuorovaikutustavat. Myös vanhempien keskenään erilaiset tai samankaltaiset näkemykset lapsuuden ja lapsen kiintymyssuhteiden merkityksistä vaikuttavat vanhemmuuden muotoutumiseen jo parisuhteessa sekä sen jälkeen. (Kääriäinen 2008, 107.)

Kääriäisen (2008) tutkimuksessa eroamistavan vaikutus vanhempien tunteisiin ja kokemuksiin eron jälkeisestä vanhemmuudesta oli ilmeinen. Mitä nopeampi ja yllätyksellisempi eropäätös oli, sitä heikommin yhteisestä vanhemmuudesta voitiin keskustella ja sopia. Eron kokeminen nopeana ja yllättävänä herätti vanhemmissa voimakkaita tunteita, kuten hylätyksi tulemisen kokemuksen, vihaa toista puolisoa kohtaan, puolustautumisreaktion sekä kiihkeän halun osoittaa selviytyvänsä tilanteesta. Tässä tunnemyrskyssä lasten edun ja oikeuksien esillä pitäminen osoittautui haastavaksi, vaikka siihen olisi löytynyt tahtoakin. Mikäli eroa taas oli ehditty työstää ja tiedostaa sen vaikutuksia lapsiin, eron jälkeinen yhteinen vanhemmuus helpottui.

3.1 Lapsen tukeminen ja auttaminen vanhempien erotilanteessa

Lapsen suhtautuminen ja sopeutuminen vanhempien eroon on henkilökohtaista. Lapsen suhtautumiseen vaikuttavat lapsen ikä, luonne, lapsuus ja oleellisesti se minkälainen perheen tilanne ja perhesuhteet ovat olleet aiemmin. Lapsi käy läpi vanhempien erossa monia erilaisia muutoksia, menetyksiä ja menetyksiin kuuluvia tunteita. Lapsen sopeutumisen kannalta merkittävää on, miten vanhemmat tukevat lasta erotilanteissa. (Kiiänmaa 2008, 92 – 97.)

Vanhempien ero merkitsee lapselle muutoksia ja menetyksiä, jotka voivat liittyvät kotiin, kouluun tai päiväkotiin, arkeen sekä vanhempi-, sukulaisuus- ja kaverisuhteisiin. Ero voi merkitä lapselle lapsuuden loppumista ja liian varhaista aikuistumista. (Linnankoski & Valtonen 2008, 70.) Vanhempien ero aiheuttaa lapsessa hämmennystä ja epävarmuutta, etenkin tulevaisuuden suhteen. Lapsen on vaikea ymmärtää, mistä erossa on kysymys. Lapsella ei myöskään ole ennakkokäsitystä siitä, miten vanhempien ero tulee hänen tulevaisuuteensa vaikuttamaan. (Niemelä & Kääriäinen 2008, 70.)

Yhtä lailla kuin vanhemmalle, voi vanhempien ero olla myös lapselle sellainen tapahtuma, jonka käsittelemistä voidaan kuvata sokki, reaktio, suru ja uudelleensuuntautuminen –jäsenyyksen mukaan (Kiiänmaa 1997, 8).

Vanhempien erosta selviytymisellä on iso merkitys sille, miten lapset eron jälkeiseen elämään sopeutuvat. Tärkeinä asioina nousivat muun muassa vanhempien toimiva yhteistyö ennen ja jälkeen eron. Lisäksi lapselle on annettava avoimesti ja rehellisesti tietoa erosta sekä tilaa ja aikaa käsitellä omia tunteitaan. Lasta erossa suojaava tekijä on se, että lapsi säilyttää mahdollisimman positiivisen kuvan molemmista vanhemmastaan. Lasta suojaavana tekijänä on myös se, että lapsi tapaa kumpaakin vanhempaa, hän ei ikään kun eron myötä menetä toista vanhempaa.

Wallersteinin (2007) pitkittäistutkimuksessa, jossa erolapsia tarkkailtiin 25 vuotta, yhdeksi tulokseksi saatiin, että lapset eivät samaistu vanhempiinsa vain yksilöinä, vaan myös parisuhteeseen heidän välillään. Lapsi näkee vanhempansa kaksikkona. Kaikki eronneiden parien lapset kertoivat, riippumatta siitä, kuinka usein he tapaavat muualla asuvaa vanhempansa, että ajatus heistä yhdessä rakastavana parina on menetetty. (Mt. 68 - 69.)

Lapsi tuntee usein vanhempiensa erosta häpeää ja syyllisyyttä. Mitä pienempi lapsi on kyseessä sitä voimakkaammat häpeän ja syyllisyyden tunteet ovat. Vasta 9-vuotias lapsi pystyy erottamaan omat tunteensa ja omien tekojensa seuraukset vanhempien tunteista ja teoista. Lapselle tulee kertoa eropäätöksen olevan vanhempien päätös, eikä lapsen syytä. (Niemelä & Kääriäinen 2008, 39 - 40.) Lapsen ikä on merkittävä tekijä siihen, millä tavalla ja voimakkuudella lapsi reagoi vanhempien eroon. Pienet lapset näyttävät tunteensa suuremmin kuin taas isommat lapset kehittävät usein selviytymiskeinoja, jotka eivät ole kehityksen kannalta suotuisia. (Kiiänmaa 2008, 101 - 108.)

Vanhempien parisuhteen päättyminen voi aiheuttaa lapsen perusturvallisuuden tunteen särkymisen; vanhat ja totutut rutiinit ja kodin turva ovat hävinneet. Lapsi suree ja ikävöi etävanhempaa, mikä saattaa aiheuttaa lapsessa ahdistusta, pelkoa ja surua. (Niemelä & Kääriäinen 2008, 41 – 42.) Lapset

voivat alkaa oireilla taistellessaan menetystä vastaan. Karkailu, näpistely, valehtelu ja vuoteenkastelu esimerkiksi voivat kertoa lapsen vaikeudesta hyväksyä vanhempiensa ero, sekä hylätyksi tulemisen tuskasta. (Kiiänmaa 2008, 96.)

Ero on useimmiten pysyvä ratkaisu, mikä lasten on vaikea hyväksyä. Lapsi toivoo useimmiten vanhempien palaavan takaisin yhteen, ja lapsi saattaa jopa toimia sen puolesta. Vanhempien viestit eron syystä ja pysyvyydestä voivat olla myös ristiriitaisia ja hämmentää lasta. Lapselle on hyvä kertoa, että vanhemmat eivät palaa yhteen, mutta perheen onnelliset ja yhteiset muistot säilyvät. Lapselle pitää kertoa, että aikuisten suhteet ja aikuisten väliset asiat ovat yksin heidän asiansa, eivätkä lapset voi niihin vaikuttaa. (Kiiänmaa 2008, 97.)

Vanhemman on erotettava lapsen tunteet omista tunteistaan ja ymmärrettävä, että jokainen lapsi käsittelee vanhempien eroa omassa tahdissaan. Usein lapsi huolehtii vanhemman jaksamisesta ja hyvinvoinnista. Huoli ja vastuunkantaminen vanhemmasta kuormittavat lasta ja ovat riski lapsen kasvulle ja kehitykselle. Vaikka lapsi ei oireilisikaan, häntä ei saa jättää yksin selviämään. (Linnankoski & Valtonen 2008, 71.)

Vanhemman tehtävänä on huolehtia hyvinvoinnistaan, hakea tukea ja apua muista aikuisista tai ammattilaisilta. Vanhempien käyttäytymisen muuttuminen, mahdollinen masentuminen ja elämänhalun häviäminen ovat lapselle ahdistavia ja haitallisia asioita. Vanhempien runsas päihteidenkäyttö, riitely ja fyysinen väkivalta tuntuvat lapsesta vääjäämättömästi pelottavilta. (Niemelä & Kääriäinen 2008, 37.)

Erosta ja sen syistä kertominen lapselle on erittäin tärkeää. Lapsi voi luulla itse olevansa syy vanhempiensa eroon. Eroa on käsiteltävä lapsen kanssa lapsen ikätason mukaisesti. Lapsen kanssa keskusteltaessa vanhempien tulee välttää vaikeita käsitteitä ja keskustella lapsen kanssa käyttäen vertauskuvia niin, että lapsi ymmärtää mistä on kysymys. Tärkeää lapselle on saada tietää mitä muutoksia ero tuo tullessaan. Mitä vähemmän muutoksia erosta seuraa lapsen elämään, sen parempi. Lapselle tärkeää on esimerkiksi sukulais- ja kaverisuhteiden, kodin sekä koulun tai päiväkodin pysyvyys. Lapsen kuulluksi tuleminen ja hämmennyksen vähentäminen edistävät vanhempien erosta selviytymistä. (Linnankoski & Valtonen 2008, 69 - 70; Niemelä & Kääriäinen 2008, 39, 43.)

Vanhempien hyvä yhteistyö ja kunnioittava suhtautuminen toisiinsa suojaavat lasta eron kielteisiltä vaikutuksilta (Linnankoski & Valtonen 2008, 72). Lasta ei saa ottaa mukaan vanhempien välisiin

ristiriitoihin ja konflikteihin. Toisesta vanhemmasta ei saa puhua pahaa tai arvostella toista vanhempaa lapsen kuullen, koska lapsi pyrkii olemaan lojaali molempia vanhempiaan kohtaan ja ajattelee olevansa samankaltainen sekä isän, että äidin kanssa. Lapsi haluaa säilyttää molemmista vanhemmistaan kauniin. Lapsi saattaa tulkita muiden ihmisten eleitä, sanoja ja käyttäytymistä vihjailuna hänelle kipeistä ja vaikeista asioista. Lapsi pyrkii suojelemaan vanhempia omilta tunteiltaan, joiden uskoo loukkaavan heitä. (Niemelä & Kääriäinen 2008, 52; Kiianmaa 2008, 99.)

Vanhemmat tukevat lasta silloin kun he onnistuvat vastaamaan lapsensa tunteisiin ikätasoisesti. Kun vanhempi ottaa vastaan lapsen tunteita tarjoamalla niille lohduttavan ja läsnä olevan sylin, hän antaa lapselle samalla turvallisuuden tunnetta ja luvan tuntea. Suru ja viha ovat eroon kuuluvia tunteita myös lapsella, ja aikuisilla on syytä huoleen, mikäli lapsi ei niitä osoita. Lapsen on tärkeä saada vanhemmilta lupa olla vihainen ja surullinen eron aiheuttamista harmeista. Lapsi tarvitsee aikuisen tukea tunteidensa säätelyyn, koska tämä on vielä heikkoa lapsella. Lapsen haastavaa käytöstä, kuten fyysistä tai henkistä väkivaltaa ei kuitenkaan pidä hyväksyä vaan lasta on ohjattava ilmaisemaan vihan ja surun tunteensa oikealla ja rakentavalla tavalla. (Kiianmaa 2008, 96; Niemelä & Kääriäinen 2008, 45.)

Lasten tukemisessa vanhempien erotilanteessa on hyvä huomioida, että nykyisin lapsia saatetaan haastaa liian aikaisin aikuismaisiin ihmissuhteisiin ja tunteiden käsittelyyn. Mielikuvitus ja leikki ovat lapsen tapoja käsitellä asioita (Niemelä & Kääriäinen 2008, 57 - 58). Lasten kanssa vanhempien eroa voi käydä läpi myös satujen, runojen ja lorujen avulla. (Kiianmaa 2008, 103). Myös piirtäminen ja lukeminen ovat esittämisen ja näyttelemisen lisäksi lapselle luontevia tapoja erilaisten asioiden käsittelyyn (Niemelä & Kääriäinen 2008, 58).

Arjen rutiinien säilyminen ja säännöllinen päivärytmi vahvistavat lapsen turvallisuuden tunnetta vanhempien erotilanteessa ja auttavat lasta selviytymään eron tuomista muutoksista. Tutut tavarat ja lelut, sekä arjessa iloa tuovat asiat tuovat turvallisuutta lapsen elämään. Arjen palautuminen ennustettavaksi ja ennakoitaviksi olevaksi eheyttää lasta. Lasta suojaa, jos hänellä on mahdollisuus oivaltaa, että hänellä on oikeus elää tavallista lapsen elämää ja saada siihen apua ja tukea aikuisilta. Kun lapsi lakkaa kantamasta huolta vanhempiensa selviytymisestä hyvinvoinnista ja palaa elämään tavallista, ikätason mukaista lapsen elämää, on eroprosessi voiton puolella. (Niemelä ja Kääriäinen 2008, 50 - 51.)

Riittävä tukiverkosto on lasta suojaava tekijä vanhempien erotilanteessa. Vanhempien voimavarat ovat erotilanteessa tilapäisesti vähissä, joten lapsella on hyvä olla myös muita aikuisia hänen turvaamaan. Koulun tai päiväkodin ja kodin välinen hyvä yhteistyö on tärkeää, jotta lapsella on mahdollisuus saada tukea myös kodin ulkopuolella. Ammattilaiset kuten esimerkiksi psykoterapeutit ja psykologit auttavat tilanteissa, joissa olemassa oleva tukiverkosto ei ole riittävä. Lasten eroryhmät ovat lisääntyneet ja vertaistuki on osoittautunut toimivaksi auttamisen muodoksi. (Kiiänmaa 2008, 130 - 131.)

Kuten jo edellä mainitsin, ovat vanhempien voimavarat usein tilapäisesti vähissä vanhempien erotilanteessa ja siksi lapsella on hyvä olla myös muita aikuisia, jotka tukevat häntä. On myös erittäin tärkeää, että vanhemmat itse saavat riittävästi tukea ja apua erotilanteissaan, sillä vanhempien hyvinvoinnilla ja selviytymisellä on suuri merkitys lapsen selviytymiseen vanhempiensa erotilanteessa. Vanhemmilla on mahdollisuus hakea ja saada ulkopuolista tukea ja apua esimerkiksi alan asiantuntijoilta. Erotilanteessa olevien vanhempien läheisten antama tuki ja apu on osoittautunut erittäin tärkeäksi erosta selviytymisessä. Tilanteessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että läheiset ovat läheisiä, eivätkä ulkopuolisia auttajia. Läheisten ihmisten tarjoamaan tukeen ja apuun liittyy herkästi läheisten ihmisten omat tunteet. Tärkeää läheisten olisikin muistaa, että kysymys ei ole omasta vaan toisen ihmisen kriisistä. Läheisen auttajan olisi tärkeää välttää seuraavia asioita; entisen puolison haukkumista, puolen valitsemista, omien vihan tunteiden ilmaisemista, oman ahdistuksen purkamista eronneelle henkilölle, jotta hän ei lisäisi eroavan kuormaa. Läheisen ei olisi hyvä houkutellessa etsimään uutta puolisoa tilalle.

Tukea läheiselle erotilanteessa voi tarjota auttamalla konkreettisesti. Läheinen voi olla olkapäänä jos itkettää, hän voi tarjota tyynyä johon karjua tai hän voi lähteä lenkille mukaan purkamaan erotilanteeseen liittyviä asioita. Erotilanteessa olevaa vanhempaa tulee kuunnella, kuunnella ja vähän vielä kuunnella. Erotilanteessa olevan vanhemman kanssa tulee olla kärsivällinen ja antaa hänelle aikaa. Käytännön apu on usein tarpeen. Arjen sujuminen voi häiriintyä eroavalla vanhemmalla pahastikin, hänellä ei aina välttämättä ole riittävästi voimavaroja. Läheinen voi tarjoutua esimerkiksi vahtimaan lapsia, ilmoittautua muuttoavuksi tai pahimpina hetkinä tarjoutua viemään esimerkiksi ruokaa eronkokeneelle perheenjäsenille.

Stoll on tutkinut sijaisvanhemmuuden oikeudellisia näkökohtia ja miten niitä määritellään sijaisjärjestelyiden jälkeen. Sijaisperheessä kasvava lapsi on juridisesta näkökulmasta katsottuna erilaisessa asemassa perheessään kuin biologisten vanhempien kanssa kasvava lapsi. Näin ollen voisi ajatella, että sijaisvanhempien erotilanne tekee sijaisperheessä kasvavan lapsen aseman erityisen

haavoittuvaiseksi. Sijaisjärjestelyiden myötä luotu perhe ei sovi nykyiseen lainsäädäntökehykseen. Sijaisvanhemmuutta ei ole tarpeeksi suojattu lailla. Vaikka tutkimus on toteutettu Ruotsissa, voidaan ajatella juridisten samankaltaisuuksien vuoksi sijaiskotiin sijoitetun lapsen ja sijaisperheen aseman olevan samankaltainen myös Suomessa. (Stoll 2013, 7, 31-36, 323.)

3.2 Hyvä yhteistyövanhemmuus eron jälkeen

Eron jälkeen hyvää yhteistyövanhemmuutta on, että vanhemmat pystyvät tai ainakin pyrkivät toimimaan hyvässä yhteistyössä keskenään lapsiin liittyvissä asioissa. Yhteistyön sujuminen vaatii sitä, että vanhempien keskusteluyhteys säilyy ja että he pystyvät kommunikoimaan keskenään ilman välitöntä riitelyä. Yhtenä merkittävimmistä eron jälkeisistä vanhemmuutta vaikeuttavista tekijöistä on keskusteluyhteyden puute. Erosta ja parisuhteen päättymisestä huolimatta lapset tulevat olemaan vanhempien yhteisiä lopun elämää. Pahimmillaan voidaan joutua tilanteeseen missä vanhempien yhteistoiminta on haastavaa, vaikeaa tai jopa mahdotonta. (Linnavuori 2007, 18-19.)

Hyvää yhteistyövanhemmuutta on myös se, että vanhemmat kasvattavat lasta samoilla kasvatuseriaahteilla ja johdonmukaisella tavalla. Vanhempien tulee auttaa ja tukea omalla toiminnallaan entisen puolisonsa vanhemmuutta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei kumpikaan puhu toisesta vanhemmasta lapselle pahaa eikä estele toisen vanhemman ja lapsen tapaamisia. Lapsen ja toisen vanhemman tapaamisten kääntöpuolena on se, että hyvä erovanhempi osallistuu lapsensa elämään mahdollisimman paljon ja monipuolisesti. Eron jälkeen vanhemmilta vaaditaan paljon omaa aktiivisuutta, jotta uusi arki lähtisi toimimaan mahdollisimman hyvin molempien vanhempien osalta. Toinen vanhempi muuttaa useimmiten pois perheen kodista, mutta tämä etävanhempi säilyy siitä huolimatta lapselleen yhtä tärkeänä kuin ennenkin. (Linnavuori 2007, 155, 158.)

Luokkasen (2015) opinnäytetyössä yksi äideistä kuvaa hyvin lapsen edun ensisijaisuutta toteamalla: Toiminko niin, että toteutan lapsen hyvinvointia, vai yritänkö kostaa entiselle puolisololleni? Lapsen edun ensisijaisuus vanhempien puolelta heijastuu usein eräänlaisena uhrautumisena, jolloin lapsen tarpeet menevät omien tarpeiden edelle. Vanhempi, joka ajattelee lapsen etua, pyrkii luomaan lapselleen mahdollisimman vakaat ja turvalliset kasvuolosuhteet. Tällöin vanhempi antaa lapselleen aikaa sopeutua eron tuomiin muutoksiin, ennen kuin tuo lapsen elämään lisää muutoksia esimerkiksi mahdollisten uusien perheenjäsenten muodossa.

Kuva 2. Yhteistyövanhemmuus

(Pulli 2018.)

3.3 Kirjallisuuskatsaus erosta selviytyminen ja eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus – tutkimuksen jäsentäjänä

Eron jälkeistä vanhemmuutta on tutkittu paljon eri tieteenaloilla. Erojen vaikutuksia on myös tutkittu paljon, mutta lähinnä lapsen näkökulmasta sekä ongelmahakuisesti. Tutkimuksissa erojen positiiviset vaikutukset ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Lisäksi erosta selviytymistä vanhempien näkökulmasta on tutkittu vähemmän. Varsinaisesti erosta selviytymistä vanhempien näkökulmasta on tekemäni kirjallisuuskatsauksen perusteella melko vähän. Samaan johtopäätökseen ovat päätyneet muun muassa Kauppinen (2013) ja Koskela (2012). Tutkimukseeni löytyy kuitenkin paljon vertailu- ja lähteaineistoa.

Kotimaassamme sosiaalityössä erovanhemmuutta on tutkinut muun muassa Kauppinen (2013) lisen-siaattityöllään aiheena *Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa*, mikä on hyvin samankaltainen aiheeltaan kuin oma pro gradu- tutkielmani. Tutkimuksessaan Kauppinen (2013) kuitenkin tarkastelee aihettaan rakentavaan yhteistyöhön lapsen asioissa pystyneiden vanhempien näkökulmasta. Kauppinen (2013) tutkimuksessaan lähtee kuitenkin samasta ajatuksesta kanssani, että hyvä eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus vaatii sen, että vanhempien tulee käsitellä ja läpikäydä eron tuomat tunteet. Kauppinen (2013) mukaan molempien vanhempien tulee pystyä kunnioittamaan ja arvostamaan toisiaan.

Koskela (2012) on tutkinut väitöskirjassaan avioeroa suomalaisten miesten näkökulmasta. Väitöskirjassa nousee esille yhtenä seikkana miesten heikko asema suhteessa naisiin huoltajuusriidoissa. Linnanvuori (2007) on sen sijaan tutkimuksessaan nostanut lasten omia kokemuksia kahdessa eri kodissa asumisesta, vuoroviikko systeemistä. Yhteishuoltajavanhemmuutta on tarkasteltu Hokkasen (2005) väitöskirjassa.

Kansainvälisiä tutkimuksia eron jälkeisestä vanhemmuudesta löysin jonkin verran, mutta suoraan erosta selviytymisen tai hyvän yhteistyövanhemmuuden keinoja löysin vähän. Seuraavaksi esittelen kirjallisuuskatsaustaulukkonni avulla, minkä tyyllisiä aiempia tutkimuksia löysin. Valitsin katsaukseen lopulta yhteensä neljätoista tieteellistä tutkimusta. Tutkimukset sisältävät sekä kotimaisia, että kansainvälisiä tutkimuksia. Kirjallisuuskatsaustaulukossani esittelen tehtyjen tutkimusten taustaa ja tarkoitusta, aineistoa ja menetelmiä, sekä tutkimusten keskeisiä tuloksia.

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsaus kansainvälisistä tieteellisistä artikkeleista / erosta selviytymisen sekä eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus

Amato P. The consequences of divorce for adults and children. Pennsylvania State University, University Park, PA, USA, 2012, 5-19	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Artikkeli käsittelee eron aiheuttamia seuraamuksia sekä vanhemmille, että lapsille.
AINEISTO JA MENETELMÄT	Artikkeli tarkastelee eron seuraamuksia aikuisille ja lapsille. Tutkimus on kohdennettu sekä eurooppalaiseen, että amerikkalaiseen tutkimuksiin.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Eronneilla vanhemmilla on enemmän fyysisiä- ja henkisiä terveysongelmia kuin avioliitossa olevilla. Sama pätee myös eronneiden vanhempien lapsiin.
Antikainen M. Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huolto- ja tapaamispalveluissa. Väitöskirja. Kuopion yliopisto 2007, 13-19, 69, 167	

TAUSTAA JA TARKOITUS	Tarkoituksena tarkastella lapsen huolto- ja tapaamis-sopimuspalvelun ammatillisia asiantuntijakäytäntöjä sosiaalitoimen kontekstissa.
AINEISTO JA MENETELMÄT	Tutkimus on tehty kahdessa eri osassa. Ensimmäinen osa nojaa haastatteluihin, mitkä on raportoitu tekijän liseniaatti-tutkimuksessa. Jatko-osa on toteutettu haastatteluaineiston analyysin pohjalta. Jatko-osassa on analysoitu tutkijalähtöisesti sopimuspalvelun teoreettista perustaa. Jatko-osassa sovelletaan kiintymyssuhdeteoriaa.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Tutkimus tulokset osoittivat sosiaalityöntekijöiden hallitsevan vanhempien eroon liittyvät asiat. Sosiaalityöntekijöiden osaaminen oli vahvaa.
Dr. Barry B, Frieman EdD, Howard M, Garon PhD & Risa J. Garon MSW: Parenting Seminars for Divorcing Parents. One Year Later. Journal of Divorce & Remarriage 2000, 3-4, 129-143	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Eron ja avioeron keskuksessa kehitettiin vanhemmille kasvatus seminaarin, jossa edustettiin ei ristiriidassa olevaa lähestymistapaa eroille/avioeroille. He pyrkivät auttamaan vanhempia lisäämällä heidän tietoa ja kehittämään heidän taitoja, jotka tukevat vastavuoroin heidän lastensa sopeutumista avioeroon.
AINEISTO JA MENETELMÄT	Vanhemmat vastasivat suhtautumiskysely-lomakkeeseen ennen ja jälkeen seminaarin. Lomakkeiden avulla pyrittiin selvittämään vanhempien suhtautumista seminaareissa nostettuihin ongelmiin/aiheisiin. Vanhemmille lähetettiin identtiset seuranta kyselyt, 8 lisäkysymystä lisäten, samaa

	<p>formaattia käyttäen 1,5 vuoden kuluttua. Lisäkysymysten avulla pyrittiin arvioimaan seminaarien ja vanhempien kykyä sovitella lapsi keskeisiä yksimielisiä kasvatustietojen yhteyttä ja kykyä auttaa heidän lapsiaan ylläpitämään akateemisen fokuksen.</p>
KESKEISIÄ TULOKSIA	<p>Vuotta myöhemmin analysoidut tulokset indikoivat vanhempien säilyttävän olennaista tietoa heidän lasten kehityksestä ja avioeroon liittyvästä informaatiosta. Seminaarit mahdollistivat vanhempien ymmärryksen lisääntymistä avioeron vaikutuksesta heidän lapsiinsa, sekä vahvisti heidän kriittisiä taitoja, jotka tukevat heidän lapsia selviytymään avioerosta.</p>
<p>Hokkanen T. Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltovanhemmuus arjen kokemuksena. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto 2005, 10-13, 171-174</p>	
TAUSTAA JA TARKOITUS	<p>Tarkoituksena selvittää miten äidit ja isät kokevat eron jälkeisen vanhemmuuden ja millaisia merkityksiä he sille antavat.</p>
AINEISTO JA MENETELMÄT	<p>Tutkimusaineiston pääaineisto on osittain lumipallomenetelmällä hankittu 22 avio- tai avoliitossa eronneen äidin ja isän teemahaastatteluaineisto</p>
KESKEISIÄ TULOKSIA	<p>Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että vanhempien tulee erottaa puolisona olemisen ja vanhemmuuden toisistaan. Vanhempien tunneside tulee purkaa ja hyväksyä ero. Ammattiapu mm. terapeuteilta on mahdollisuus saada apua ja tukea.</p>
<p>Karttunen R. Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto 2010, 21, 25-26</p>	

TAUSTAA JA TARKOITUS	Tutkimuksen tavoitteena on lapsen kuulemisenammattillinen kehittäminen. Suomessa psykologit ja sosiaalityöntekijät haastattelevat lapsia huoltajuusriidoissa.
AINEISTO JA MENETELMÄT	Tutkimuksessa esitellään lapsen kuulemisen psykologista kehystä, niistä tehtyjen psykologin lausuntojen, kertomusten ja raporttien avulla. tutkimuksessa esitellään tarkemmin 12 tapausta (kolme olosuhde-selvitystä ja yhdeksän täytäntöönpano sovitteluista).
KESKEISIÄ TULOKSIA	Ammattiapua on mahdollista saada monenlaista esimerkiksi käytännön järjestelyihin ja juridista apua. Ammattiapua on saatavilla mm. sosiaalityöntekijöiltä, lastenvalvojilta, perheneuvojilta sekä käräjäoikeudesta.
Kiiski J. Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto 2011, 172	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Tarkoituksena tarkastella suomalaista avioeroa.
AINEISTO JA MENETELMÄT	Tutkimusjoukko valittiin Väestö-rekisterikeskuksen tilastokannasta satunnaisotannalla Manner-Suomesta. Otantaan tuli mukaan 800 miestä, jotka olivat syntyneet vuosina 1967-1976 ja eronneet vuosina 2004-2007. Lisäksi otantaan valittiin mukaan miesten entiset aviopuolisot. Tutkimukseen saatiin mukaan 224 miehen ja 311 naisen vastaukset, mikä oli 33,4% koko otoksesta.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että eron työstämisellä ja erosta puhumisella on suuri merkitys erosta selviytymisessä sekä yhteistyövanhemmuudessa.

	Eron työstämisen apuna ovat vertais- ja sosiaalinen tuki. Sosiaalista tukea voi saada mm. harrastuksista.
Koskela J. Avioeroa suomalaisen miehen kokemana. Ero ja erosta toipuminen prosessina. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto 2012, 109-110, 141, 110	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Tarkoituksena tarkastella avioeroa miesten näkökulmasta.
AINEISTO JA MENETELMÄT	Eroja tarkastellaan tapaustutkimuksen otteella aineistona kahdeksan eroprosessin läpikäyneen miehen haastattelut.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Tutkimus osoitti, että miehillä on heikoimmat selviytymiskeinot ja vaikeampi päästä eroon kokemastaan pettymyksestä ja katkeruudesta. Naiset hakevat miehiä herkemmin ammattiapua, kun taas miehet kokevat saavansa apua ihmissuhteista esimerkiksi työstä ja työyhteisöstä.
Kramer E. Coit C. Martin S. Fogo W. Mahoney A: Post-Divorce Adjustment and Social Relationships. Journal of Divorce and Remarriage 2008, 46: 3-4, 145-166	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää aikuisten sosiaalisten ihmissuhteiden roolia sopeutumisessa avioeron jälkeisenä aikana.
AINEISTO JA MENETELMÄT	Tutkimuksessa käytettiin tilastollista metatutkimus menetelmää, josta tehtiin kvantitatiivisia päätelmiä yhdistelemällä aikaisempia yksittäisiä tutkimuksia. Tutkimuksessa käytettiin 21 tutkimusta, tutkimusten tavoitteena oli antaa tutkittavalle kysymykselle tukevampaa todistetta kuin yksittäiset tutkimukset. Tutkimuksessa vertailtiin spesifejä ihmissuhteita yksittäisiä – ja ryhmäkontakteja ottaen huomioon

	positiiviset ja negatiiviset sopeutumiset, sekä avioerojen jälkeisenä aikana.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Tulokset osoittivat, että sosiaalisten suhteiden vaikutus eron jälkeisenä aikana voidaan assosoida korkeamman tason positiiviseen sopeutumiseen ja matalamman tason sopeutumattomuuteen. Erityisesti ihmissuhde verkostot ovat tärkeitä edistäjiä positiivisessa sopeutumisessa, kun taas spesifit ihmissuhteet ovat merkityksellisiä puskuroimaan sopeutumattomuutta vastaan. Tällä on erityisiä implikaatioita terapeuteille jotka työskentelevät avioeron läpikäyvien asiakkaiden kanssa, sekä aiheesta tehtävissä tulevissa tutkimuksissa.
Kääriäinen A. Ero haastaa vanhemmuuden. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto 2008, 54, 84-85	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Teoksessa tarkastellaan kokemuksia vanhemmuudesta parisuhteen päättyessä.
AINEISTO JA MENETELMÄT	Ero haastaa vanhemmuuden on vanhempien kokemuksiin pohjautuva tutkimus, jonka tarkoituksena on lisätä ymmärrystä eroamisen vaikutuksista lapsiin ja vanhemmuuteen.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Vanhempien tulee pitää parisuhteen ja vanhemmuuden tunteet erillään ja ”tehdä” eroa. Vanhemmat kokevat, että ero vahvistaa vastuunottoa itsestään.
Leonoff A. The Good Divorce: A Psychoanalyst's Exploration of Separation, Divorce, and Childcare. Tampereen yliopisto 2015, 1, 171, 243	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Teos käsittelee pariskunnan

	eroproessin eri vaiheita ja niiden vaikutusta lapsiin. Pohditaan mm. miten kertoa erosta lapsille ja miten lastenhoito/huoltajuus toimii eron jälkeen.
AINEISTO JA MENETELMÄT	Tarkastellaan yhden pariskunnan avioeroprossia. Pariskunta on ollut 11 vuotta naimisissa ja heillä on 9-vuotias tytär.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Ero hajottaa pohjan siltä, mihin olemme oman elämän ja identiteettimme rakentaneet. Ero provosoi yksinäisyyden, haavoittuvaisuuden, hylkäämisen ja petetyksi tulemisen tunteita. Ei ole olemassa ”hyvää eroa”.
Linnavuori H. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto 2007, 18-19, 152, 155, 158	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Tutkimuksen tarkoitus on valottaa molempien vanhempien luona vuorotellen asuvien lasten näkökulmaa eron jälkeisestä elämästä kahdessa kodissa.
AINEISTO JA MENETELMÄT	Tutkimusaineisto koostuu 20 vuoroasuvan lapsen haastattelusta ja perhepiirroksista.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Vanhempien välisellä keskusteluyhteydellä ja toisen vanhemman kunnioituksella toista vanhempaa kohtaan on suuri merkitys eron jälkeisellä yhteistyövanhemmuudella.
Ranssi-Matikainen H. Yhdessä sittenkin. Kokemukset erokriiseistä, vertaistuesta ja muutoksesta parisuhteessa. Väitöskirja. Porvoo, kirkon tutkimuksen julkaisuja 2012, 106-107, 239-240	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Tutkimuksen tarkoitus tarkastella erokriisiä sellaisten pariin näkökulmasta, jotka kertoivat saaneensa tukea oma-apuryhmä-toiminnasta.

AINEISTO JA MENETELMÄT	Tutkimusaineisto koostuu yhdentoista parin haastatteluja.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Tutkimuksessa nousi keskeiseksi asiaksi vertaistuen merkitys.
Stoll J. Surrogacy Arrangements and Legal Parenthood. Swedish Law in a Comparative Context. Uppsala University 2013, 7, 31-36, 323	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Tutkielma käsittelee sijaisvanhemmuuden oikeudellisia näkökohtia ja miten niitä määritellään Ruotsissa sijaisjärjestelyiden jälkeen. Tarkoituksena on osoittaa, että nykyiset kansalliset perhelait voivat suojella sijaisperheiden lapsien oikeuksia.
AINEISTO JA MENETELMÄT	Aineistona on käytetty kirjallisuutta ja hallituksen raportteja sekä muita virallisia dokumentteja aihealueeseen liittyen.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Sijaisjärjestelyiden myötä luotu perhe ei sovi nykyiseen lainsäädäntökehykseen. Sijaisvanhemmuutta ei ole tarpeeksi suojattu lailla.
Wesolowski K & Nelson W. & Bing N. Relationship Components and Nature of Postdivorce Parenting Responsibilities among Individuals Going Through a Divorce. Journal of Divorce and Remarriage 2008, 49, 258-271	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Artikkelissa tutkitaan erovanhempien konflikteja, vanhemmuussuhteita sekä eron jälkeisen vanhemmuuden vastuita.
AINEISTO JA MENETELMÄT:	Tutkimukseen osallistui 110 lapsen vanhempaa, jotka käyvät läpi eroa. Vanhemmat haastateltiin kyselylomakkeiden avulla. Vanhemmat jaettiin 4 eri

	<p>ryhmään riippuen siitä kuinka paljon eroon liittyi konflikteja ja prosesseja oikeudessa. Haastattelussa tutkittiin vanhempien vuorovaikutusta ja keskusteluyhteyttä, positiivisia tunteita ja asenteita entistä puolisoa kohtaan sekä vihaa ja syyllisyyttä.</p>
<p>KESKEISIÄ TULOKSIA:</p>	<p>Vanhemmat, jotka eivät palanneet oikeuteen, todettiin heillä olevan positiivisemmat asenteet entistä puolisoa kohtaan, kun niillä vanhemmilla, joilla ero oli hyvin riitaisa.</p>

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelen tutkimusprosessiani tarkemmin, miten tutkimusprosessissani etenen ja kuinka tutkielmani olen toteuttanut. Kerron pro gradu - tutkielmani aiheen valinnasta ja siitä kuinka tutkimusraporttiani olen kirjoittanut. Esittelen myös mikä oli tutkielmani tavoite sekä tutkimuskysymyksiäni. Esittelen myös tutkimusaineistoni sekä analyysimenetelmäni.

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Pro gradu-tutkielmani on laadullinen tutkimus ja asettuu perhe- ja erotutkimuksen kentälle. Tutkielmassani tarkoitukseni oli selvittää, mitkä tekijät eronneet vanhemmat ovat kokeneet auttavan ja tukevan heitä erossa ja eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa? Lisäksi halusin saada tietoa siitä, miten sosiaalityö näkyy erotilanteissa; minkälaista tukea ja apua sosiaalityöllä on mahdollista antaa eronneille vanhemmille?

Käyttämäni kirjallisuuden rajasin laajasti koskemaan parisuhteen päättymistä lapsiperheissä, erosta selviytymistä sekä eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta. Tästä kirjallisuudesta valikoin tutkimuskysymysteni kannalta mielenkiintoisimman ja aiheiltaan sopivimman kirjallisuuden. Aihetta käsittelevää kirjallisuutta löytyi kohtuullisen hyvin ja monipuolisesti, mutta tieteellisen tutkimuksen ja artikkelien löytäminen oli jonkin verran haastavampaa.

Tarkastelen aihetta tutkielmani tausta-aineistosta nousevasta oletuksesta, että hyvä yhteistyövanhemmuus mahdollistuu parhaiten, kun vanhemmat ovat käsitelleet ja hyväksyneet eronsa. Yksilöiden auttamisen näkökulmasta on merkittävää ymmärtää paremmin, miten tuota eron käsittelyä ja hyväksymistä voisi ammatillisesti tukea ja auttaa. Tutkimuskirjallisuuden mukaan hyvää yhteistyövanhemmuutta eron jälkeen on, että vanhemmat pystyvät tai ainakin pyrkivät toimimaan hyvässä yhteistyössä keskenään eron jälkeen lapsiin liittyvissä asioissa. Pro gradu-tutkielmassani selvitän myös, että minkälaista tukea ja apua sosiaalityöllä on mahdollista antaa eronneille vanhemmille.

Tutkielmassani pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Minkä eronneet vanhemmat ovat kokeneet auttavan ja tukevan heitä erossa ja eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa?
2. Minkälaista tukea ja apua sosiaalityöllä on mahdollista antaa eronneille vanhemmille?

Eroa ja eron jälkeistä vanhemmuutta on tutkittu paljon eri tieteenaloilla ja erilaisista näkökulmista. Erojen vaikutuksia on myös tutkittu paljon, lähinnä kuitenkin ongelmahakuisesti ja lapsen

näkökulmasta. Lisäksi on tutkittu ja kehitetty sosiaalityötä lasten kohtaamisen näkökulmasta. (Forsberg ym. 2006, 13-14.) Positiiviset seuraukset ovat jääneet vähemmälle huomiolle eroihin liittyvissä tutkimuksissa. Varsinaisesti erosta selviytymiseen ja hyvään yhteistyövanhemmuuteen eron jälkeen liittyvää tutkimusta on kirjallisuuteen ja tutkimukseen tutustumiseni perusteella melko vähän. Tähän samaan tulokseen ovat päätyneet muutkin eroja tutkineet (ks.esim. Kauppinen 2013, Koskela 2012, Luokkanen 2015).

Näiden tutkimuskysymysten lisäksi, olen kiinnostunut siitä miten eropalveluita ollaan tällä hetkellä kehittämässä. Kiinnostukseni heräsi ikään kuin tutkielmani ohjaavista ajatuksista, tutustuessani tutkimuskirjallisuuteeni sekä tutkielmaani tehdessäni. Lisäksi työkentälläni ja mediassa törmään jatkuvasti aiheeseen, maakunta- ja sote uudistus sekä lape-hanke.

4.2 Aineisto ja menetelmä

Pro gradu - tutkielmani on laadullinen tutkimus. Olen halunnut tutkia tutkielmaan osallistuneiden omia mielipiteitä ja näkökulmia, ja saada kokonaiskuvan tutkittavasta ilmiöstä. Avoin aineisto ja mahdollisuus kirjoittaa tarina-tyyppisesti voi antaa laajempia vastauksia ja tuoda esiin aiemmin esiin nousemattomia asioita. Aineistoni koostuu eron kokeneiden henkilöiden tarinoista omasta erokokemuksestaan ja siinä tukeneista ja auttaneista tekijöistä.

Aineisto on koottu kesä-elokuussa 2018 Ensi- ja turvakotien liiton internetsivuilla olleen kirjoituspyynnön avulla (kts. liite 1). Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen lastensuojelun kansalaisjärjestö, joka auttaa vaikeissa ja turvattomissa oloissa eläviä. Internetsivusto, jolla kirjoituspyyntö oli, on tarkoitettu erityisesti eroperheille, joissa on lapsi tai lapsia. Sivusto löytyy internetosoitteesta: www.apuaeroon.fi.

Päädyin julkaisemaan kirjoituspyyntöni Ensi- ja turvakotienliiton internetsivustolla siitä syystä, että Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen ja useampien henkilöiden tiedossa oleva pitkään toiminut ja asiantunteva liitto, josta on luotettava mielikuva. Ensi- ja turvakotien liitto on myös palveluiltaan monipuolinen. Ensi- ja turvakotien liiton sivuilla käy noin sata kävijää yhden vuorokauden sisällä. (Pulli 2018.) Varasuunnitelmanani aineiston keruun suhteen oli, että mikäli tätä kautta ei aineistoa tule riittävästi, niin otan yhteyttä muihin vastaaviin palveluntarjoajiin internetissä tai pyrin saamaan vastauksia kirjoituspyyntööni aiheeseen liittyvien internetin keskustelupalstojen kautta.

Kirjoituspyynnössä kerrottiin, että kirjoitukset tulevat pro gradu-tutkielmani aineistoksi. Pyynnössä kerrottiin myös tutkielman aiheeksi erosta selviytyminen ja yhteistyövanhemmuuden haasteet eron

jälkeen. Kirjoituspyyntöön liitin muutamia apukysymyksiä kirjoittamisen tueksi ja auttamiseksi, sekä kirjoittajien profiloimiseksi. Tutkittavat lähettivät tarinansa minulle sähköpostitse.

Aineistossa oli mukana kaiken kaikkiaan kaksitoista erotarinaa. Tutkittavat saivat kirjoittaa tarinansa vapaamuotoisesti. Tarinat vaihtelevat muodoltaan ja pituudeltaan, mutta olivat pääsääntöisesti noin yhden sivun mittaisia. Kaikki tarinat olivat naisten ja äitien kirjoittamia. Kaikki nämä äidit toimivat myös lapsensa tai lapsiensa lähivanhempina. Kirjoituspyynnössäni pyysin tutkittavia kirjoittamaan vain sukupuolen ja iän, eli tarinat olivat nimettömiä.

4.3 Kirjoitelmat laadullisen tutkimuksen aineistona

Laadullisessa ja määrällisessä tutkimuksessa on paljon eroja. Yksi eroista on aineiston laajuus. Laadullisessa tutkimuksessa usein analysoidaan syvällisesti määrällisesti suhteellisen pientä aineistoa, kun taas määrällinen tutkimus on aineisto-otokseltaan laajempi ja määrällisillä analyysimenetelmillä analysoitavissa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalta odotetaan paljon muuta kuin pelkkää aineiston läpikäymistä. (Patton 2011, 5, 230.) Oma aineistoni on sivumäärältään ja kirjoittajamäärältään suhteellisen pieni, mutta olen pyrkinyt analysoimaan aineistoa syvällisesti, kuten laadullisessa tutkimuksessa kuuluu.

Laadullisessa tutkimuksessa kerätään usein tietoa yksilöiden oman elämän kokemuksista, ajatuksista sekä näkemyksistä. Kirjoitusten kautta saadun aineiston tuottajat jäävät tutkijalle etäiseksi, henkilökohtaista kohtaamista ei tapahdu kuten haastateltaessa. Myös tutkija jää ikään kuin kirjoituspyynnön taakse. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkittavat henkilöt tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta tutkittavasta asiasta riittävästi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85).

Tutkielmani alkuvaiheessa mietin yhtenä vaihtoehtona kerätä aineistoni haastattelemalla eronneita vanhempia. Asiaa pohiessani tarkemmin, päädyin kuitenkin lopulta niin sanottuun avoimeen aineistoon ja tarina-tyyppiseen kirjoittamiseen, vain muutamaa apukysymystä käyttäen. Ajattelin näin saavani monipuolisempia tarinoita erokokemuksista. Lisäksi ajattelin tutkittavien henkilöiden kirjoittavan tarinoita sekä kokemuksiaan rehellisemmin ja avoimemmin ilman haastattelijan kohtaamista tai sen tarkempaa rajaamista. Näin ollen tutkittavat jäivät ikään kuin ”näkyväksi” ja tulevat näkyväksi vain oman tarinansa kautta. Tutkimusaineistona kirjoitetut tarinat omista erokokemuksista avaavat hyvin tutkimuskohteenani olevaa ilmiötä.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 84) ovat nostaneet esille sen, että yksityisten dokumenttien käyttö tutkimusaineistona sisältää oletuksen siitä, että tutkittava kykenee ilmaisemaan itseään kirjoittamalla. Kirjoitukset aineistona rajaavat tutkittavien ominaisuuksia. Omassa tutkielmassani kirjoittajalla tulee olla seuraavia ominaisuuksia: kirjoittajan täytyy pystyä ilmaisemaan itseään kirjallisesti, hänen tulee olla ominaisuuksiltaan sellainen, että on hakeutunut kyseiselle nettisivustolle, löytänyt nettisivustolta kirjoituspyynnön, päättää kirjoittaa oman kirjoituksen pyydetystä aiheesta, kykenee tuottamaan tekstiä pyydetystä aiheesta tietokoneella tai vastaavalla laitteella ja pystyy sähköpostitse sen pyydettyyn sähköpostiosoitteeseen lähettämään. Kirjoittajilla täytyy olla riittävät kognitiiviset taidot ja oma halu kirjoittaa aiheesta. Niin ollen niitä henkilöitä, joilla ei syystä tai toisesta ole näitä ominaisuuksia rajautuu kokemuksineen pois.

4.4 Sisällönanalyysi analyysimenetelmänä

Sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen perusmenetelmistä. Sisällönanalyysiä käyttämällä voidaan aineistoa analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysi tuottaa aineistosta tiiviin ja järjestelmällisen kuvauksen. Aineiston tulkinnan ja analysoinnin jälkeen sisällönanalyysin avulla on tutkijan mahdollista tehdä johtopäätöksiä. Aineistosta on mahdollista tehdä selkeitä havaintoja kadottamatta sen sisältämää tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 105-110.)

Sisällönanalyysi etenee vaiheittain. Ensin tutustutaan kokonaisuudessaan aineistoon. Sisältöön perehdytään ja etsitään pelkistettyjä ilmauksia. Havaintoja yhdistetään luokiksi etsimällä samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia aineistosta. Tämän jälkeen muodostetaan kokonaiskäsitys. Käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysiä käyttämällä edetään aineiston ja tutkimusilmion käsitteellisiin näkemyksiin systemaattisesti empiirisestä aineistosta käsin. Sisällönanalyysi on päättelyä ja tulkintaa. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 93-115.)

Janhonen ja Nikkonen (2001, 24) kuvaa tiivistäen sisällönanalyysin etenemisen vaiheita siten, että siihen kuuluu analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston luokittelu sekä tulkinta ja arviointi. Aineistoon tulee tutustua huolellisesti, jotta tutkijan on mahdollista ottaa tutkimusongelman kannalta huomioon olennaiset asiat. Luokittelun tulee perustua tutkimuskysymyksiin ja tutkimuksen teoreettiseen viitekehukseen. Kuvaan vaiheita siksi, koska juuri edellä mainitsemani vaiheet vastaa parhaiten omaa analyysiprosessiani.

Sisällönanalyysiä voidaan tehdä joko teorialähtöisesti tai aineistolähtöisesti. Kyseisten näkökulmien lisäksi voidaan puhua myös teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä. Omassa tutkielmassani voin löytää

näitä kaikkia näkökulmia. Aineistolähtöisessä analyysissä etsitään aineistosta vastauksia tutkimuskysymyksiin, mutta samalla aineistolla itsellään on mahdollisuus ohjata tutkimusprosessia. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoreettinen, jo olemassa oleva tutkimustieto toimii apuna analyysin tekemisessä. Analyysi lähtee liikkeelle aineistosta, mutta aikaisempi tutkimustieto auttaa analyysin etenemisessä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95-97.) Olen lähtenyt omassa aineiston analyysiprosessissa liikkeelle aineistosta ja siitä nousevista teemoista. On kuitenkin selvää, että aiempi tutkimustieto kulkee mukana analyysiprosessissa, koska olen perehtynyt siihen jo tehdessäni kandidaatintutkielmaani.

4.5 Tutkimuksen eteneminen ja aineiston analyysi

Tutkimusprosessini on alkanut jo tehdessäni kandidaatintutkielmaani maaliskuussa 2017. Tällöin perehdyin erosta selviytymistä ja eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen. Kiinnostukseni aiheeseen säilyi ja päätin jatkaa pro gradu-tutkielmani syventymällä aiheeseen tarkemmin. Kandidaatintutkielmassa perehdyin tutkimuskirjallisuuteen ja näin ollen tieto oli toisen käden saatua tietoa. Pro gradu-työprosessin aikana olen syventynyt aiheeseen oman aineiston kokoamisen kautta sekä perehtymällä lisää ajankohtaisiin perheille ja eroperheille kehitteillä oleviin palveluihin.

Aineiston keruu tapahtui kesällä 2018. Koottuani aineiston, joka koostuu kahdestatoista erotarinasta, aloin syventyä teksteihin etsien niistä teemoja ja yhtäläisyyksiä. Teemoittelussa tarkoituksena on poimia aineistosta erilaisia aiheita, joiden avulla tutkimuskysymykseen on mahdollista vastata ja luokitella esiin nousevia aiheita erilaisiksi teemoiksi. (Eskola & Suoranta 1998, 175-176.)

Luokkien nimeämisessä olen käyttänyt vahvasti aineistoa, sillä tekstit ovat hyvin pitkälle kirjoittajien omia ilmaisuja. Lisäksi luokkien tekstit ovat syntyneet myös omien tulkintojeni kautta, lukemalla ja omia tulkintoja tekemällä. Luokitteluni ja tulosteni perusteena esitän luotettavuuden tukena tutkittavien suoria lainauksia. Suorat lainaukset kirjoittajien tekstistä esiintyvät tutkielmassani kursivoidulla fontilla. Aineistoni tarinat olen koodannut sanalla erotarina 1, erotarina 2, erotarina 3 ja niin edelleen. Nämä syntyvät siitä, kun annoin jokaiselle aineistoni tarinalle oman järjestysnumeron.

Analyysivaiheen jälkeen ja pro gradu-tutkielmaani loppuun olen kirjoittanut löytämistäni havainnoista yhteenvedon tutkimustuloksistani sekä reflektoinut omia tutkimustuloksiani suhteessa löytämiini aiempiin tutkimuskirjallisuuksiin. Lisäksi olen tutkielmani lopussa pohtinut tutkielmani mahdollisia rajoituksia ja mitä annettavaa tutkielmallani voisi olla jatkoa ajatellen.

Luin aineistoni aluksi huolellisesti useita kertoja samalla alleviivaamalla tekstistä mielestäni tärkeimpiä asioita. Tämän jälkeen olen poiminut aineistosta nousevat teemat ensin kirjaamalla ne ranskalaisin viivoin paperille. Tätä voidaan kutsua aineistosta nousevien teemojen luokitteluksi Janhosen ja Nikosen mukaan. Luokittelun jälkeen tukeuduin tutkimuskysymyksiini ja luokittelin kysymysten mukaisesti luokittelun teemat taulukkoon. Tämä jäseni havaintojen tekemistä aineistosta sekä häivytti yksittäiset kirjoittajat. Tässä vaiheessa huomasin, että eri teemat ja luokat risteävät osin toisiaan, sekä teoriakirjallisuudesta tutut teemat toistuvat aineistossa. Aineistosta nousi esiin myös teemoja, joita en ollut aiemmin teoriakirjallisuudessa kohdannut.

5. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkielmassani tarkoitukseni oli selvittää, että mitkä tekijät eronneet vanhemmat ovat kokeneet auttavan ja tukevan heitä erossa ja eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa? Lisäksi halusin saada tietoa, miten sosiaalityö näkyy erotilanteissa, minkälaista tukea ja apua sosiaalityöllä on mahdollista antaa eronneille vanhemmille?

Kirjoituspyyntöni vastasi kaiken kaikkiaan kymmenen henkilöä, joista kaksi kirjoitti kahdesta erostaan, eli kaiken kaikkiaan aineistoni koostuu kahdestatoista erotarinasta. Erotarinoiden kirjoittajat olivat kaikki naisia, äitejä ja lähivanhempia. Kirjoittajat olivat ikähaitariltaan 33 - 52-vuotiaita. Erosta oli kulunut kolmesta neljääntoista vuoteen. Lapsia tutkittavilla oli yksi tai useampi. Kirjoituspyynnössäni en pyytänyt vastaamaan lasten lukumäärän, mutta yksi tutkittavien kriteereistä oli eron kokeneet vanhemmat. Toiset kirjoittivat lastensa lukumäärän, joten siksi voin kirjoittaa, että lasten lukumäärä oli tutkittavien kesken yksi tai useampi.

Erosta selviytyminen ja hyvä yhteistyövanhemmuus kulkevat tutkimustulosteni sekä myös tutkimuskirjallisuuden perusteella hyvin lähekkäin, käsi kädessä. Erosta selviytyminen oli usein kriteerinä hyvälle yhteistyövanhemmuudelle. Pro gradu-tutkielmassani lähdin liikkeelle siitä ajatuksesta, että hyvä yhteistyövanhemmuus vaatii erosta selviytymisen. Erosta selviytyminen vaatii usein aikaa ja tunteiden käsittelyä. Aika myös mahdollistaa tunteiden käsittelyn. Aineistoa analysoidessani tai muodostaessani eri teemoja, jotka auttavat ja tukevat erosta selviytymistä sekä yhteistyövanhemmuutta, oli vaikeaa erotella keskenään, näistä oli vaikea tehdä ikään kuin selkeää rajaa.

Esimerkiksi kohdassa ammatillinen tuki: perheneuvola, oliko perheneuvolasta ollut hyötyä erosta selviytymiseen vai hyvään yhteistyövanhemmuuteen? Oletukseni kuitenkin on, että vaikka perheneuvolassa on keskusteltu vain eroon liittyvistä asioista, on perheneuvolassa ollut kuitenkin mainintaa lapsista ja yhteistyövanhemmuudesta. Vaikkakaan perheneuvolassa ei olisi keskusteltu kuin erosta selviytymisestä, on tämä varmasti kuitenkin ollut positiivinen tekijä hyvään yhteistyövanhemmuuteen.

5.1 Aineistosta muodostuneet havainnot ja teemat

Kirjoituspyynnössä en ollut määritellyt kirjoituspyynnön vastaajiksi erityisesti naisia ja äitejä tai lapsen lähivanhempia. Aineisto kuitenkin koostuu vain naisten ja äitien kirjoituksista. Jokainen näistä äideistä on lapsiensa lähivanhempi. Näin ollen aineistosta on tutkijasta riippumattomista syistä

rajautunut pois kokonaan miehet ja etävanhemmat. Kirjoitukset ovat lapsen kanssa arkea elävien ero- ja selviytymistarinoita yhteistyövanhemmuudesta.

Aineistosta muodostuneita teemoja suhteessa tutkimuskysymyksiini

1. Minkä eronneet vanhemmat ovat kokeneet auttavan ja tukevan heitä erossa ja eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa?
2. Minkälaista tukea ja apua sosiaalityöllä on mahdollista antaa eronneille vanhemmille?

Taulukko 2. Tutkimuskysymysten kautta aineistosta muodostuneet teemat

	Auttaa ja tukee erosta selviytymisessä	Auttaa ja tukee yhteistyö-vanhemmuudessa	Hidaste / haitta / haaste yhteistyövanhemmuudessa
Aika	Tunteiden käsittely. N=5 Eron läpikäyminen, puhuminen ja sureminen. N=5 Vihan ja katkeruuden tunteet menevät ohi, laimenevat. N=4 Asenne, kunnioitus toista vanhempaa kohtaan. N=2 Ajan kuluminen, ajallinen jatkumo. N=4	Tunteiden käsittely. N=5 Eron läpikäyminen, puhuminen ja sureminen. N=5 Vihan ja katkeruuden tunteet menevät ohi, laimenevat. N=4 Asenne, kunnioitus toista vanhempaa kohtaan. N=2 Ajan kuluminen, ajallinen jatkumo. N=4	Kun ero on tuore, eikä eron käsittelylle ole ollut tarpeeksi aikaa, ajallisesti kulunut vain vähän aikaa, koituu haasteeksi yhteistyövanhemmuudelle. N=1
Tunteet	Tunteiden käsittely. N=5 Eron läpikäyminen, puhuminen ja sureminen. N=5	Rakkaus lapseen. N=4 Kunnioitus toista vanhempaa kohtaan. N=1	

	<p>Vihan ja katkeruuden tunteet menevät ohi, laimenevat. N=4</p> <p>Asenne, kunnioitus toista vanhempaa kohtaan. N=2</p>	<p>Siirretään omat tunteet syrjään, puhutaan vain lasten asioista ei keskinäisistä ristiriidoista. N=2</p> <p>Kommunikointi tapahtuu tarpeen vaatiessa ainoastaan tekstiviestitse. N=2</p>	
Eron syyt	<p>puolison alkoholiongelma – selkeä syy eroon. N=2</p> <p>Kolmas osapuoli – selkeä syy eroon. N=1</p> <p>Tunteiden laimeneminen. N=1</p>		<p>puolison alkoholiongelma – haittaa yhteistyövanhemmuutta. N=2</p> <p>Kolmas osapuoli – haittaa yhteistyövanhemmuutta, on mustasukkainen. N=1</p>
Ammatillinen tuki	<p>Perheneuvola. N=2</p> <p>Väestöliitto. N=1</p> <p>Perheasianeuvottelukeskus. N=1</p> <p>Vertaistukiryhmät. N=2</p> <p>Muu asiantuntija. N=1</p>	<p>Perheneuvola. N=2</p> <p>Koulukuraattori. N=1</p> <p>Lastenvalvoja, lastenvalvojan vahvistama tapaamis- ja/ tai elatussopimus. N=3</p>	<p>Lastenvalvoja ei ole vahvistanut tapaamis- tai elatussopimusta, haittaa yhteistyövanhemmuutta. N=3</p> <p>Taloudelliset asiat-elatussopimusten tekemättömyys, taloudellisista asioista ei saada sovittua. N=3</p>
Sosiaalityö	<p>Taloudellinen tuki. N=1</p>		<p>Lastensuojelusta ei apua. N=1</p>

	Lastensuojelu. N=1		
Ystävät, perhe, sukulaiset ja muut läheiset ihmiset	Läheiset ihmiset tukena eroa ennen, eron aikana, eron jälkeen. N=12 Kuuntelu ja puhuminen. N=12 Tukeminen ja auttaminen. N=12		
Lasten etu ja hyvinvointi	Lasten etu ja hyvinvointi eropäätöksen syynä. N=1	Omat tunteet syrjään, halu olla sovussa lasten vuoksi. N=3 Asenne, omat tunteet syrjään. N=1 Kunnioitus entistä puolisoa kohtaan. N=1 Oma joustaminen entistä puolisoa kohtaan. N=1 Lapsen etu ja hyvinvointi molempien tavoitteena. N=1 Yhteinen kasvatustinja. N=1	Lapsen suojelemisen ensisijaisuus, ei ole lapsen etu, että tapaa isäänsä, koska isällä alkoholi-ongelma. N=1
Arkirytm, arjen sujuminen ja rutiinit.	Rutiinit, arki auttaa. N=2 Turvallinen ja tasapainoinen elämä. N=2 Luottamus tulevaisuuteen. N=4		Vanhempien ”eri kieli” lapsen asioissa. Toinen mukana arjessa, toinen vain viikonloppuisin tai silloin tällöin. Altistaa

	Lapsen kanssa yhdessäolo ja tekeminen. N=4 Mielekäs tekeminen, musiikki ja harrastukset. N=2 Työn tekeminen, kiire ja koulu. N=2		sille, ettei ymmärretä toisen arkea ja tapaa olla lapsen kanssa. N=1
Uusi kumppani	Voi olla eron syy. N=1 Auttaa erosta toipumisessa. N=5	Auttaa yhteistyövanhemmuudessa. N=1	Uusi kumppani voi arvostella, olla mustasukkainen ja näin ollen haitata yhteistyövanhemmuutta. N=1

Olen tutkimuskysymysteni kautta taulukoinut aineistosta muodostuneita eri teemoja taulukkoon. Eri teemat numeroin taulukossani aineistossani esiintyvyyden (N) mukaan, kuinka usein eri teemat esiintyivät aineistossani. Tarkkaa eri teemojen esiintyvyyttä oli kuitenkin vaikea numeroida, sillä erotarinoista ei aina selvinnyt tarkkaa tietoa siitä esimerkiksi, että minkä eronnut oli kokenut auttavan ja tukevan juuri erosta selviytymisessä tai hyvässä yhteistyövanhemmuudessa, ellei tästä oltu erikseen tai tarkkaan mainittu. Pyrin kuitenkin itse olemaan tulkitsematta aineistoani esiintyvyyden numeroinnissa. Laadin esiintyvyyden kriteerillä, että eri teemoista oli selkeästi mainittu, mitkä tekijät auttoivat ja tukivat juuri erossa selviytymisessä ja mitkä taas hyvässä yhteistyövanhemmuudessa. Esimerkiksi yhdessä erotarinassa eronnut äiti mainitsi, että hänen eropäätöksensä oli ollut pitkän harkinnan tulos, joka ei ollut isän mieleen ollenkaan. Erotarinasta sain myös käsityksen, että äidille erosta selviytyminen oli ollut helppo selviytyä, kun taas hyvä yhteistyövanhemmuus oli ollut vaikea toteuttaa. Tässä mielestäni voidaan tulkita, että eropäätöksen tekijälle erosta selviytyminen oli helppoa, koska eropäätöksen tekijä oli pitkään harkinnut eropäätöstään ja tarvinnut päätöksen tekemiseen aikaa. Eropäätöksen tekijällä aika oli myös mahdollistanut tunteiden käsittelyä. Erotarinassa ei kuitenkaan ollut tarkkaa mainintaa siitä, että erosta selviytyminen oli ollut helppo ja mitkä asiat tähän olivat mahdollisesti myötävaikuttaneet.

Sama teema voi myös esiintyä useampaan kertaan, esimerkiksi sekä erossa tukevana, että yhteistyövanhemmuutta hidastavana asiana. Näin ollen sama teema voi esiintyä monta kertaa eri tavalla. Sama teema voi osoittautua myös positiiviseksi tekijäksi kuin negatiiviseksikin tekijäksi. Eri teemat kulkevat usein ikään kuin käsi kädessä.

Esimerkiksi varsin monipuolinen teema tunteet: rakkaus lapseen tukee yhteistyövanhemmuudessa ja samalla auttaa hillitsemään muita tunteita, kuten vihaa ja katkeruutta. Kuitenkin vihan ja katkeruuden tunteita on varsin monella ja tämä vie usein kauan aikaa, ennen kuin tunteet ikään kuin laimenevat. Näin ollen teema tunteet ei ole yksiselitteinen, vaan käsittää monta eri tasoa.

Samoin teema aika on varsin hankala yksittäisenä teemana. Säännönmukaisesti miltei kaikissa aineiston tarinoissa tuli esiin, että ajan kuluminen helpottaa yhteistyövanhemmuutta ja erosta toipumista ja työstämistä. Aika tuleekin käsitellä teemana jatkumona, sen kuluminen helpottaa, ajallinen etäisyys on yhteistyövanhemmuutta ja erosta toipumista helpottava asia.

Uusi puoliso voi olla sekä omaa toipumista helpottava asia, että yhteistyövanhemmuutta haittaava asia. Oma uusi puoliso tarinoissa yleensä koettiin omaa toipumista helpottavana asiana. Entisen puolison uusi puoliso sen sijaan ei ollut ollenkaan näin yksiselitteinen teema. Mikäli entisen puolison uusi puoliso oli ollut myös yhtenä syynä eroon, ei sen olemassaolo helpottanut yhteistyövanhemmuutta. Samainen uusi puoliso oli kuitenkin ollut syy eroon ja apuna eron hyväksymisessä.

Toisen vanhemman alkoholiongelma nousi myös yhdeksi eron syyksi. Aineistossa alkoholiongelma nousi esiin miehillä, isillä ja etävanhemmilla. Eropäätöksen olivat siis tehneet näissä tapauksissa naiset, äidit ja lähivanhemmat. Alkoholiongelma syynä eroon näyttäytyi aineistossa niin sanotusti helpommaksi eroksi, koska eropäätöksen tekijä oli usein työstänyt eroa jo pitkään ennen varsinaista päätöksen tekemistä. Lisäksi alkoholiongelmaisesta puolisosta eroaminen osoittautui myös helpottavaksi tekijäksi. Yhteistyövanhemmuuden sujumisessa tämä koettiin kuitenkin haastavana tekijänä.

Aineistosta nousi kirjoittajissa esiin aktiivisia rooleja, toimijapositioneja suhteessa eroon ja erityisesti lapseen. Olen taulukoinut niitä alla olevassa taulukossa:

Taulukko 3. Tutkimuskysymysten kautta aineistosta muodostuneet toimijapositiot.

Rooli / toimijapositio	Esiintyvyys aineistossa (N)
Lähivanhempi, äiti	12
Yhteistyövanhemmuuden mahdollistaja –aktiivinen lapsen ja etävanhemman suhteen ylläpitäjä	5
Eron hakija	5
Lapsen suojelija	1

Olen käyttänyt näistä aineistosta löydettyistä rooleista nimitystä toimijapositio, koska niissä korostuu henkilön oma aktiivisuus, toimijuus. Sana positio tulee siitä, että henkilö on tässä roolissa jossain tiettyssä positiossa: vanhempana, eronneena.

Nämä *lähivanhempi, äiti, yhteistyövanhemmuuden mahdollistaja, eron hakija, lapsen suojelija* toimijapositiot ovat siis sellaisia aktiivisia rooleja, jotka esiintyvät tarinoiden teksteistä. On täysin mahdollista, että eroa on kirjoittajajoukosta ollut itse aktiivisesti hakemassa useampi henkilö kuin aineistosta löytynyt 5 henkilöä, mutta nämä viisi olivat kirjoittaneet asian tarinoihinsa. Samoin useampi vanhempi on varmasti kokenut ja toiminut lapsen suojelijana, mutta selkeästi tämä lapsen suojelijan rooli nousi esille vain yhdessä tekstissä.

Toimijuus, aktiivisuus nousee esille myös siinä kuka kirjoituspyyntöön vastaa. Koska kirjoittajat ovat olleet naisia ja lähivanhempia, nousee väkisin mieleen ajatus siitä, että naiset äiteinä ja toimijoina ovat myös kirjoituspyyntöön vastaajina aktiivisia. Poisjääneet tarinat, kuten miesten ja etävanhempien kokemukset, ovat niitä tarinoita, jotka eivät tässä tutkimuksessa näy. Kirjoittaminen vaatii toimijuutta, asioihin tarttumista, asian tärkeäksi kokemista.

5.2 Eronneiden vanhempien kokemuksia erosta selviytymisestä ja eron jälkeisestä yhteistyövanhemmuudesta

Seuraavissa kappaleissa esittelen tarkemmin ensimmäisen tutkimuskysymyksen aineiston kautta muodostamani viisi eri teemaa sekä toisen tutkimuskysymyksen aineiston kautta esiintyvät tutkimustulokset.

5.2.1 Ero prosessina-tunteiden käsittely

Ero on prosessi, ja eron hyväksymiseen liittyy erilaisia vaiheita. Eroprosessin eri vaiheissa eri teemat tulevat merkityksellisiksi, joista yksi merkittävin teema on tunteiden käsittely. Kaikki eivät pysty hyväksymään eroaan kuitenkaan milloinkaan. Eron hyväksyminen tarkoittaa usein sitä, että eron kokenut on onnistunut tunteiden käsittelyssään. Eron hyväksyminen on usein edellytys myös hyvälle yhteistyövanhemmuudelle.

Tutkimusaineistostani eroproessin aikana tunteiden käsittelyn ja ajan kulumisen tärkeys nousi hyvin vahvasti esiin. Hyvin hoidettu ero vaatii tunteiden käsittelyä. Tunteiden käsittely vaatii taas aikaa. Hyvin hoidettu ero on myös usein edellytys sille, että vanhemmat voivat jättää eron taakseen ja jatkaa eteenpäin mahdollisimman hyvää eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta.

Ero tulee siis käsitellä ja hyväksyä, jotta hyvä eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus mahdollistuisi. Jokaisessa erotarinassa oli maininta siitä, että tutkittavani olivat kokeneet eron hetkellä olevan vaikeaa, etenkin yhteistyövanhemmuuden toteuttamisessa. Tällöin eroa ei oltu vielä ehditty käsittelemään, aikaa oli kulunut liian vähän aikaa. Osa tutkittavistani mainitsi kokeneensa onnistuneensa yhteistyövanhemmuudessa, kun aikaa oli kulunut riittävästi. Tämä ei ollut kuitenkaan itsestään selvää, sillä yhdessä erotarinassa oli maininta, ettei ajan kulumisella ollut vaikutusta yhteistyövanhemmuuden sujumiseen. Aineistostani oli yksi erotarina, joissa lähivanhempi koki, ettei heillä ollut yhteistyövanhemmuutta ollenkaan, vaikka erosta oli kulunut jo useita vuosia.

Erotarinoissa tuli esille, että osa lähivanhemmista oli työstänyt ja käynyt läpi eroa yhtenä vaihtoehtona jo vuosia ennen varsinaista eropäätöstä. Tulkitsin kyseisistä erotarinoista, että erosta selviytyminen oli tapahtunut kivuttomammin ja näin ollen myös eropäätöksen tekijällä oli helpompaa toteuttaa yhteistyövanhemmuutta. Eroa oli ikään kuin työstetty ja tunteita käsitelty ennen konkreettista eroa. Mielestäni tässä voidaan todeta, että tunteet olivat niin sanotusti laimentuneet jo parisuhteen aikana ja näin ollen erosta selviytyminen ja yhteistyövanhemmuuden toteuttaminen oli myös koettu helpommalta.

Eron syinä, joissa lähivanhempi oli työstänyt eroa jo parisuhteen aikana, olivat kahdessa erotarinassa puolison liiallinen alkoholinkäyttö, yhdessä erotarinassa puolison uusi kumppani sekä yhdessä erotarinassa tunteiden laimeneminen. Entisen puolison tutkimuksessani etävanhempien alkoholinkäyttö koettiin kahdessa erotarinassa haittaavaan myös yhteistyövanhemmuutta. Yhdessä erotarinassa uusi kumppani koettiin haittaavan eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta.

Eron kokemus on yksilöllinen ja siksi erosta selviytymiseen tarvittavaa aikaa on vaikea määritellä. Selkeästi aineistosta voi tehdä havainnon, että eropäätöksen tekijällä oli helpompaa toimia yhteistyössä entisen puolisonsa kanssa kuin niin sanotusti jätetyllä osapuolella. Jätetty osapuoli koki usein vihan ja katkeruuden tunteet voimakkaampana kuin eropäätöksen tekijä. Jätetyn osapuolen oli näin ollen vaikeampi toimia myös yhteistyössä entisen puolisonsa kanssa ja siten yhteistyövanhemmuus koettiin hankalaksi tai tähän ei kyetty ollenkaan. Eron työstäminen koettiin merkittäväksi tekijäksi hyvän yhteistyövanhemmuuden mahdollistajana. Edellä mainitsemani seikat tulevat mielestäni esiin hyvin seuraavien äitien erotarinoissa.

Erotarina 1: *Eropäätökseni oli pitkän harkinnan tulos ja se ei ollut lasten isän mieleen alkuunkaan. ”Mutta isän mielipide pojista oli, että mitään tapaamissopimusta ei tehdä, koska hän ottaa poikia silloin kun hän haluaa ja vain yksi kerrallaan etten minä saa liikaa vapaa-aikaa.” Tällä hetkellä, kun erosta on nyt kulunut tuo kolme vuotta, niin eipä tilanne ole paljonkaan muuttunut.*

Erotarina 4: *Ensimmäisellä kerralla minua on auttanut erosta selviytymisessä aluksi se, että kävin asiaa lävitse mielessäni, surin ja itkin.....*

Erotarina 7: *Minä hain eroa joten ero oli jotenkin helpompi käsitellä. Koska kuviossa oli toinen nainen vuosia (toisia naisia vuosia) päällimmäinen tunne oli viha mistä eroon pääseminen kesti 2 vuotta. Lisäksi siinä oli hieman uhkailua muuta epämiellyttävää joten kokonaisuudessaan vaikea projekti. Parhaiten siinä auttaa aika, niin typerältä kuin se kuulostaakin. Aika kuultaa muistot. Yhteistyö vanhempina oli alkujaan tosi haastavaa. Onneksi kun kaikki vihan tunteet ovat menneet ohi me pysymme isän kanssa keskustelemaan edelleen tyttären asioista vaikka hän on jo täysi-ikäinen ja hoitaa itse omat asiansa.*

Erotarina 8: *Tunteiden käsittely, niiden nimeäminen ja erittely on ollut tärkeää reaktiovaiheessa. Lisäksi aika on auttanut itseäni. Heti eron tultua yhteys katkesi kokonaan n. kuudeksi kuukaudeksi. Sen jälkeen itselleni oli haastavaa joutua kohtaamaan ex-puoliso alkuun, mutta ajan kanssa olo helpottui ja parani. Aika on tässä kohtaa se, jonka nostan esille itseäni voimaannuttavana tekijänä.*

Erotarina 10: *Ei olla tekemisissä, silloin ei tule riitoja.*

Kyky ajatella lapsen hyvinvointia ja toimia lapsen edun mukaisesti oli myös yksi merkittävä tekijä hyvälle yhteistyövanhemmuudelle. Lapsen hyvinvoinnin ajattelu vaatii usein vanhemmilta heidän omien tunteiden syrjään asettamista. Kolmessa erotarinassa olikin selkeästi maininta siitä, että kolme

kirjoituspyynnön vastaajaa olivat kokeneet joutuneensa asettamaan omat tunteensa syrjään yhteistyövanhemmuuden mahdollistumisen vuoksi. Yhdessä erotarinassa oli maininta siitä, että oma joustaminen entistä puolisoaan kohtaan oli mahdollistanut paremman yhteistyövanhemmuuden. Yhteinen tai samanlainen kasvatulinja koettiin myös helpottavana tekijänä yhteistyövanhemmuudessa. Seuraavat esimerkit ovat äitien kertomuksia siitä, mitkä asiat heitä ovat auttaneet ja tukeneet toimimaan eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa.

Erotarina 2: *Rakkaus lapseen ja molempien halu toimia lapsen edun mukaan. Kasvatulinja on ollut yhteisesti selkeä koko ajan ja siitä on ollut helppo pitää kiinni.*

Erotarina 4: *Molemmilla kerroilla aika oli suurin yhteistyötä rakentava tekijä sekä halu olla sovussa lasten vuoksi. Minulla on ollut aina se, että haluan asettaa lapset edelle ja molemmilla kerroilla olin valmis antamaan anteeksi ja sivuuttamaan sekä unohtamaan ex-puolisoni minua kohtaan tekemät vääryydet siksi aikaa ja siten, että pystyin toimimaan yhteistyössä exieni kanssa. Molemmilla kerroilla saimme yhteishuoltajuuden toimimaan alun hankaluuksien jälkeen, puhuin heti ja monta kertaa heidän kanssaan siitä, että lasten vuoksi unohdamme nämä ja nämä asiat. Yhteistyötä auttoi myös se, että keskittyi vain lasten asioihin emmekä ottaneet esille meidän välisiä asioita vaihtaessamme lapsia, tai puhuessamme lapsista. Tekstiviestittely puhelujen sijaan asioista aluksi ennen kuin tunteet hälvettivät auttoi myös paljon.*

Erotarina 5: *Aika huonosti yhteistyö toimii, mutta lasten ehdoilla on yritetty mennä ja jakaa taakkaa.*

Erotarina 6: *Laittamalla lapsen etu aina ensimmäiseksi. Nielemällä oma pahaolo ja ylpeys niissä tilanteissa kun olisi halunnut antaa takaisin.*

Eroon ja eron työstämiseen kuuluvat hyvin vahvasti vihan ja katkeruuden tunteiden käsittely. Kahdessa erotarinassa asenne ja kunnioitus entistä puolisoa kohtaan osoittautuivat tärkeiksi tekijöiksi hyvässä yhteistyövanhemmuudessa. Tämä kuitenkin edellytti, että eroa oli työstetty, tunteita käsitelty ja erosta oli jo kulunut aikaa. Positiivinen asenne ja kunnioitus entistä puolisoa kohtaan koettiin haasteelliseksi, mikäli vihan ja katkeruuden tunteet olivat edelleen voimakkaita. Konfliktien välttämiseksi yhteistyövanhemmuudessa vaaditaan usein myös molemminpuolista ymmärrystä ja joustamista vanhemmilta. Erossa lapsella on usein kaksi kotia, jonka vuoksi kahden kodin arki ja arjen tuomat haasteet tulisi sovittaa yhteen.

Erotarina 3:.....oma asenne eroon. Tärkeää on kunnioitus entistä puolisoa kohtaan.

Erotarinoiden joukosta löytyi myös yksi äiti, joka kirjoitti lapsen isän muuttaneen toiselle paikkakunnalle, mikä aiheutti ongelmia yhteistyövanhemmuudessa pitkän välimatkan vuoksi. Lisäksi yhteistyövanhemmuuteen tuo usein haasteita ja konflikteja se, että eron tapahduttua toinen vanhemmista jää niin sanotusti etävanhemmaksi eikä näin ollen osallistu lapsen arkeen sillä tavalla kuin lähivanhempi. Etävanhempi saattaa usein arvostella lähivanhempaa hänen lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa kun taas lähivanhempi kokee tulleensa loukatuksi tai riittämättömäksi.

Erotarina 3: Yhteistyövanhemmuudesta sen verran, että lapsen isä on asunut eron jälkeen toisella paikkakunnalla ja näin ollut todellakin etävanhempi. Ongelmaksi olen todennut sen, että puhumme isän kanssa ”erikieltä” lapsen elämästä. Äitinä elän lapsen kanssa normaalia arkea: koulu, kaverit, harrastukset. Näistä isällä ei ole mitään tietoa/kokemusta, koska ei ole sitä päivääkään tehnyt. Silti hän kovasti arvostelee mitä teen ja mitä en tee. Se on välistä turhauttavaa, kun toivoisin enemmänkin kiitosta ja tsemppiä siitä, että kasvatan ja huolehdin hänen pojastaan.

Erotarinoissa nousi esille myös hyvin vahvasti etävanhemman liiallinen alkoholinkäyttö. Liiallinen alkoholinkäyttö saattoi olla joko eron syy tai haittaava tekijä hyvälle yhteistyövanhemmuudelle. Etävanhemman liiallinen alkoholinkäyttö saattoi johtaa myös lähivanhemman tunteeseen tai oletukseen, ettei yhteistyövanhemmuutta ollut ollenkaan juuri liiallisen alkoholikäytön vuoksi. Tässä tunteessa tai oletuksessa ei ollut kuitenkaan tietoa siitä, että olisiko yhteistyövanhemmuutta siitä huolimatta, vaikka liiallinen alkoholikäyttö ongelmana olisi hävinnyt kokonaan. Liiallisella alkoholikäytöllä saattoi myös olla muita negatiivisia vaikutuksia erosta selviytymiseen tai yhteistyövanhemmuuteen. Erotarinoissa tuli esille, että yksi äideistä oli joutunut turvautumaan sosiaalityön/lastensuojelun tukeen ja apuun etävanhemman liiallisen alkoholikäytön vuoksi.

Erotarina 9: Yhteistyön ongelmia on tuonut isän vaikea alkoholi ongelma, joka on vaikuttanut hyvin paljon jouhevaa ja tasapuolista lastenhoitoa ja lapsien asioista sopimista.

5.2.2 Sosiaalisen tuen merkitys - ystävät ja muut läheiset ihmiset

Omassa tutkimuksessani kymmenessä erotarinassa nousi esiin erosta selviytymisessä auttavana ja tukevana tekijänä sosiaalisen tuen merkitys, ystävät, perhe, sukulaiset sekä muut läheiset ihmiset. Sosiaalisen tuen merkityksessä korostui tärkeäksi tekijäksi muun muassa keskustelun mahdollisuus, läheiset ihmiset kuuntelevat ja käyvät vuoropuhelua eron kokeneen kanssa. Läheiset ihmiset pystyvät

usein myös tarjoamaan konkreettista apua eronneelle esimerkiksi hoitamalla eronneen lasta tai tekemällä tarvittavia kodinaskareita. Yhteinen tekeminen ja vietetty aika läheisten ihmisten kanssa koettiin mielekkääksi tekijäksi erosta selviytymisessä.

Lähes jokaisessa erotarinassa koettiin tärkeäksi myös oman lapsen kanssa vietetty aika ja lapsen kanssa yhteinen tekeminen. Oma mielekäs tekeminen, kuten esimerkiksi vapaa-ajan vietto ja muut vapaa-ajan harrastukset, koettiin myös tärkeäksi tekijäksi erosta selviytymisessä. Vapaa-ajan lisäksi erotarinoissa oli maininta koulun ja työn tärkeästä merkityksestä. Nämä toivat mukanaan säännöllisen arjen ja rutiinit. Säännöllinen arki ja rutiinit lisäsivät turvallisuuden tunnetta ja luottamusta tulevaisuuden suhteen.

Erotarinoissa nousi esiin positiivisena tekijänä erosta selviytymisessä uuden puolison löytäminen ja uuden puolison kanssa uuden yhteisen elämän aloittaminen. Uuden puolison kanssa yhteisen elämän aloittamisessa nousi esille tärkeäksi tekijäksi vastuun jakaminen sekä yksinäisyyden tunteen häviäminen. Vastakohtana edellä mainitulle uuden puolison löytäminen ja yhteisen elämän aloittaminen koettiin myös haittaavana tekijänä yhteistyövanhemmuudessa. Uuden puolison astuminen eron kokeneiden perheenjäsenten elämään aiheutti muun muassa mustasukkaisuutta, vihaa sekä katkeruutta.

Erotarina 3: *Erossa selviytymisessä on auttanut ystävät, uusi puoliso ja oma asenne eroon.*

Erotarina 7: *Ystävät olivat korvaamattomana tukena.....*

Erotarina 10: *Ystävät, perhe, myönteinen elämän asenne.*

Erotarina 8: *Erosta ja kaikesta siihen liittyvästä on auttanut puhuminen ystävien ja läheisten kanssa,.....Samoin sen tekeminen mistä nauttii ja pitää ollut äärimmäisen tärkeää esim. itselläni sauvakävely ja ylipäättänsä lasten kanssa viettämä aika. Myös se on auttanut paljon, kun itsellä ja lapsilla on ollut arki ”hallussa” koko ajan.*

Erotarina 4: *.....puhuin joka ilta ystäväni kanssa asiasta noin neljän kuukauden ajan. Minua helpotti myös se, että päivissäni oli rutiinia; töitä sekä lapsen ja sukulaisten ja ystävien kanssa oloa ja touhua. Musiikin kuuntelu ja varsinkin tiettyjen ns. voimaa antavien biisien kuunteluun saatoinkin purkaa pahaa oloani ja epäonnistumisen tunteitani. Eron aiheuttamaa yksinäisyyden tunnetta auttoi*

myös pieni platoninen ihastus noin vajaa puolen vuoden kuluttua, erosta joka antoi valoa ja toivoa siitä, että voin vielä löytää uuden rakkauden.

Erotarina 9: *Ystävät ovat tukeneet sekä perhe, keskusteleminen sekä aktiivinen toiminta asioiden selvittämiseksi. Tasapainoisen elämän rakentaminen ja turvallisen kumppanin löytäminen, jonka kanssa jaetaan vastuu niin yhteisistä kuin edellisen liitonkin lapsista.*

Erotarina 4: *Toisella kertaa erotessani minua auttoi tieto siitä, että olen jo kerran selviytynyt siitä ja tiesin pärjääväni lasten kanssa yksinhuoltajana.*

Erotarina 5: *Arjen sujuvuus. Toisaalta myös molempien työ ja lasten koulussa käynti tekee arjesta sujuvampaa.*

5.2.3 Sosiaalisen tuen merkitys – vertaistuki

Aineistossani oli kaksi erotarinaa, jossa lähivanhemmat äidit kertoivat osallistuneensa eron jälkeen vertaistukiryhmään ja kokivat saavansa tästä tukea ja apua. Erotarinoissa ei kuitenkaan ollut mainintaa vertaistuen saadusta tuesta tai avusta seuraavien esimerkki kirjoitusten lisäksi.

Erotarina 4: *Minua auttoi vertaistukiryhmä.....*

Erotarina 8: *.....osallistuminen vertaistukiryhmään, jossa eroa käsiteltiin kahden perheneuvojan kanssa.*

Vertaistuen saaminen on erittäin tärkeää niin positiivisissakin kuin negatiivisissakin elämäntilanteissa. Aineistoni pohjalta vertaistukea oltiin haettu niin sanottuun negatiiviseen elämäntilanteeseen. Häpeä, syyllisyys ja pelko ovat usein läsnä vaikeissa elämäntilanteissa, jonka vuoksi on usein helpompi puhua ihmisten kanssa, jotka ovat kokeneet samankaltaisia asioita. Ihmiset ovat hyvin erilaisia ja tarvitsevat vertaistukea eri asioihin, erilaiset kokemukset ovat aina yksilöllisiä. Aineistossani vertaistuen antama apu ja tuki painottuivat erosta selviytymiseen.

5.2.4 Ammattiavun merkitys

Ammattiapua on mahdollista saada monista eri paikoista sekä eri ammattialan asiantuntijoilta. Apua on mahdollista saada maksuttomasti tai maksullisesti. Ammattiapu voi olla joko lyhytkestoista apua tai vastaavasti pitkäkestoista prosessinomaista apua. Hakeutuminen avun piiriin on täysin vapaaehtoista ja apua voi ottaa vastaan joko yksin tai yhdessä. Suotavaa kuitenkin olisi, että etenkin yhteistyövanhemmuuden auttamistyöhön osallistuisivat molemmat vanhemmat. Erosta selviytymisessä asiantuntijoina toimivat usein korkeakoulun suorittaneet psykologit, psykiatrian erikoislääkärit tai sosiaalityöntekijät. Lisäksi suurin osa asiantuntijoista toimivat terapiakoulutuksen omaavat henkilöt.

Kuten aiemmin olen jo todennut, erosta selviytyminen vie aikaa ja tähän liittyy usein paljon erilaisia tunteita sekä erosta selviytymisen erilaisia vaiheita. Ammattiavussa tärkeää on auttamistyötä tekevän ulkopuolisuus. Ulkopuolinen henkilö näkee usein asiat eri tavalla kuin eronnut itse tai eronneen läheiset ihmiset. Ulkopuolisella henkilöllä auttamistyössään tunteiden näyttäytyminen jää vähemmälle kuin ehkä läheisellä henkilöllä auttamistyötä tekeväille. Erosta selviytyminen on täysin yksilöllistä. Yksilöt kokevat eri asiat tärkeämmiksi kuin toiset taas vähemmän tärkeiksi. Apua hakiessa, toiset voivat kokea tärkeäksi puhua lasten hyvinvoinnista, kun taas toiset voivat kokea tärkeämmäksi keskustella itsestään tai ex-puolisostaan. Eron syy on myös merkittävä tekijä keskustelun aiheen valinnassa. Lisäksi merkittävää on myös se, oletko eropäätöksen tekijä vai jätetty osapuoli.

Aineistoni pohjalta voidaan todeta, että ammattiavun hakeminen ja saaminen ovat ero vanhempien keskuudessa melko yleistä ja eronneet kokevat tämän hyvin merkitykselliseksi. Lähes suurin osa tutkittavistani mainitsi saaneensa apua lastenvalvojalta ja siksi nostinkin tämän yhdeksi omaksi kokonaiseksi teemaksi. Nostin myös omaksi teemaksi sosiaalityöstä sekä vertaistukitukiryhmistä saadun tuen ja avun. Ammattiapua oli kuitenkin saatu muualtakin kuten esimerkiksi perheneuvolasta, koulukuraattorilta, perheasianneuvottelukeskuksesta sekä väestöliitosta. Kahdessa erotarinassa oli maininta perheneuvolasta saadusta avusta, yhdessä erotarinassa koulukuraattorilta ja väestöliiton psykologilta saadusta avusta. Yksi tutkittavista mainitsi myös käyneensä juttelemassa asiantuntijan kanssa, mutta erotarinassa ei selvinnyt missä kyseinen asiantuntija työskenteli tai mikä hän oli koulutukseltaan.

***Erotarina 1:** Itse yritin hakea apua tilanteeseen (johon liittyi minun vainoamista ym. häirintää reilun puolen vuoden ajan) myös perheneuvolasta, johon myös isää yritettiin saada mukaan, tuloksetta. Koulusta koulukuraattori oli myös yhteydessä isään, koska vanhempi poika aloitti juuri silloin*

yläkoulun, jätti harrastuksensa ja touhusi omiaan ja koulu ei sujunut. Mutta tuloksetta, edelleen väittää ettei ole koskaan puhunut kuraattorin tai kenenkään muunkaan kanssa.

Erotarina 4: *Kävin juttelemassa hetken aikaa perheasianneuvottelukeskuksessa yksin, josta sain varmistuksen sille, että en olisi yksin pystynyt suhdettamme saamaan oikeille raiteille.*

Erotarina 7: *.....pari kertaa kävin juttelemassa ihan asiantuntijan kanssa.*

Erotarina 8: *Erosta ja kaikesta siihen liittyvästä on auttanut puhuminen ystävien ja läheisten kanssa, käynnit perheneuvojan luona, osallistuminen vertaistukiryhmään, jossa eroa käsiteltiin kahden perheneuvojan kanssa.*

Erotarina 9: *.....Väestöliitosta ero avuksi psykologin apu, auttoi vahvistamaan lapsien olotilaa eron jälkeen.....*

5.2.5 Lastenvalvoja ja käytännön järjestelyt – tapaamis- ja elatussopimukset

Aineistossani vain yhdessä erotarinassa oli maininta huoltajuudesta (yksinhuoltajuudesta), mutta erotarinassa ei käynyt kuitenkaan täysin selväksi oliko kyseinen äiti konkreettisesti yksinhuoltaja, vai käyttikö hän vain sanaa yksinhuoltaja eläessään lastensa kanssa yksin lähivanhempana.

Erotarina 4: *Toisella kertaa erotessani minua auttoi tieto siitä, että olen jo kerran selviytynyt siitä ja tiesin pärjääväni lasten kanssa yksinhuoltajana.*

Monissa erotarinnoissa oli maininta siitä, miten lapset tapaavat eron jälkeen etävanhempaansa, eli tutkielmassani isiä. Kolmessa erotarinassa oli kirjoitettu, että lastenvalvoja oli vahvistanut tapaamis- ja/tai elatussopimuksen. Tulkitsin erotarinoista sen, että lastenvalvojan vahvistamalla sopimuksilla oli pystytty edesauttamaan parempaa yhteistyövanhemmuutta. Toisin sanoen lastenvalvojan vahvistamalla sopimuksilla tapaamis- ja elatussopimus asioiden sopiminen eivät jääneet vanhempien vastuulle. Näin välttyttiin riidoilta, molemmat vanhemmat olivat tietoisia siitä, miten heidän tulee toimia jatkossa tapaamis- ja elatusasioihin liittyen. Kolmessa erotarinassa oli selkeästi mainittu, että vanhemmat olivat keskenään sopineet lapsen elatukseen liittyvät asiat. Näissä erotarinoissa lastenvalvojan luona elatussopimusten tekemättömyys oli aiheuttanut konflikteja vanhempien välille.

Kolmessa erotarinassa lastenvalvoja ei ollut vahvistanut tapaamis- tai elatussopimusta ja näin ollen vanhemmat olivat sopineet keskenään molemmat sekä tapaamiseen, että elatukseen liittyvät asiat.

Lastenvalvojan vahvistamalla tapaamissopimuksella varmistettiin kuitenkin lapsen ja etävanhemman säännölliset tapaamiset. Kaikki lapset eivät tavanneet etävanhempaansa säännöllisesti tai kovinkaan usein. Lapsen kannalta kuitenkin tärkeää olisi, että vanhemmat pystyisivät toteuttamaan etävanhemman ja lapsen säännölliset tapaamiset.

Erotarina 5: *Saimme myös lastenvalvojilta apua.*

Erotarina 2: *Lastenvalvoja auttoi vahvistamaan jo tekemäämme sopimusta lapsen olemisesta. Molemmille oli kuitenkin aika selvää, miten lapsen asuminen järjestetään eikä kumpikaan missään vaiheessa tosissaan halunnut vuoroasumista. Suurimpia haasteita on ollut raha-asiat, sillä elatussopimusta ei ole missään vaiheessa tehty.*

Erotarina 8: *Heti eron tultua yhteys katkesi kokonaan n. kuudeksi kuukaudeksi.*

Useissa erotarinoissa oli tulkittavissa, että tapaamiseen liittyvät asiat olivat olleet heti eron jälkeen haasteellisia sopia ja toteuttaa. Samoin hyvä yhteistyövanhemmuus oli ollut haastavaa. Yhteistyövanhemmuus ja tapaamiseen liittyvät asiat olivat alkaneet toimia paremmin, kun erosta oli kulunut aikaa ja eroa oli ehditty käsitellä ja työstää. Toisissa erotarinoissa kävi kuitenkin ilmi, että vaikka erosta oli kulunut jo aikaa useita vuosia, ei yhteistyövanhemmuutta oltu saatu toimimaan tai yhteistyövanhemmuutta ei ollut ollenkaan. Yhdessä erotarinassa haasteelliseksi koettiin etävanhemman asuminen toisella paikkakunnalla, eikä näin ollen yhteistyövanhemmuutta ollut tämän vuoksi juuri ollenkaan.

Erotarina 7: *Tyttö ei suostunut menemään isän luo ja sitten kun suostui, katsoi kaappiin näki kaljapullon ja soitti mut hakemaan hänet takaisin kotiin. Kahteen vuoteen ei juurikaan ollut ollenkaan isällään. Vaikka viikoittain soitin isälle että menkää vaikka johonkin jäätelölle ettei unohda. Tytön kasvettua oli helpompaa saada heitä näkemään, koko ajan kuitenkin kehotin isää pitämään yhteyttä. Haasteelliseksi heidän näkemisensä ja meidän yhteistyö vanhempina teki hänen avopuolionsa joka oli myös meidän avioliitossa kolmantena pyöränä 3 vuotta. Onneksi kun kaikki vihan tunteet ovat menneet ohi me pystymme isän kanssa keskustelemaan edelleen tyttären asioista vaikka hän on jo täysi-ikäinen ja hoitaa itse omat asiansa.*

Erotarina 1: *Kun puolen vuoden päästä eropäätöksestä poikien isä muutti pois, pojat suunnittelivat innolla, että he voisivat olla isän luona vaikka sitten joka toinen viikonloppu, kun heillä oli paljon kavereita isän uuden kodin lähellä. Mutta isän mielipide pojista oli, että mitään tapaamissopimusta*

ei tehdä, koska hän ottaa poikia silloin kun hän haluaa ja vain yksi kerrallaan etten minä saa liikaa vapaa-aikaa. näin sitten tehtiinkin, eli meillä ei ole sopimusta tapaamisista, mutta yhteishuoltajuus kylläkin. Tällä hetkellä kun erosta on kulunut tuo kolme vuotta, niin eipä tilanne ole paljonkaan muuttunut. Isä kyllä soittaa pojilleen epäsäännöllisesti, mutta tapaamiset ovat nyt esim. viimeisen vuoden aikana olleet lähinnä Hesessä käynti tai synttärei/joululahjaostoksilla käynti max. 2 tuntia ja erikseen yleensä. Ainoa kerta, kun molemmat ovat olleet yötä yhdessä isän luona viime jouluaattona, yhden yön.

Erotarina 3: *Yhteistyövanhemmuudesta sen verran, että lapsen isä on asunut eron jälkeen toisella paikkakunnalla ja näin ollut todellakin etävanhempi. Koskaan emme ole tapaamisista sovittu mitään kirjallisesti vaan yhteistyössä isän työkalenterin mukaan. Aina silloin ovat nähneet, kun isä kiireiltään on kerennyt. Myös pitkä välimatka on tuottanut haasteita. Ongelmaksi olen todennut sen, että puhumme isän kanssa ”erikieltä” lapsen elämästä.*

Suurena yhteistyövanhemmuuden haasteena monessa erotarinassa koettiin etävanhemman alkoholin liikakäyttö. Erotarinoissa nousi alkoholin liikakäyttö myös yhdeksi eron syyksi. Alkoholin liikakäyttö koettiin ongelmaksi parisuhteessa, mutta myös eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa, etenkin lasten tapaamisasioissa. Tutkielmassani nostan esiin muutaman erotarinan, esimerkkinä siitä miten alkoholin liikakäyttö tuo haasteita etävanhemman ja lasten tapaamisiin liittyen. Aineistossa esiintyi myös muita erotarinoita, jossa oli maininta alkoholin liikakäytön tuomista haasteista.

Erotarina 9: *Isovanhemmat ovat ottaneet miehen puolelta vastuuta lapsista kun mies ei ole pystynyt, alkoholi-ongelmansa vuoksi.*

5.2.6 Sosiaalityön mahdollisuudet tukea ja auttaa eronneita vanhempia

Sosiaalitoimen sosiaalityöntekijän kanssa voidaan myös käsitellä eroa. Pääsääntöisesti keskustelu sosiaalityöntekijän kanssa on kuitenkin käytännön asioihin liittyvää ja hänen avullaan voidaan sopia muun muassa lapsiin liittyvistä asioista lastenvalvojan lisäksi. Mahdollisesti tämän ohessa tapahtuva terapeutin keskustelu on usein käytännön asioiden hoidon sivujuonne. Lisäksi sosiaalitoimen sosiaalityöntekijällä on mahdollista antaa tukea ja apua erosta aiheutuviin käytännön järjestelyihin.

Aineistostani ei kuitenkaan noussut esiin kuin yksi erotarina, johon eron kokenut äiti oli kirjoittanut kokeneensa saavan apua erossaan sosiaalitoimistosta saadusta taloudellisesta tuesta.

Erotarina 4: *Minua auttoi, vertaistukiryhmä, sain taloudellista tukea sosiaalitoimistosta.*

Aineistostani nousi esiin myös yksi erotarina, jossa mainittiin äidin saavan tukea ja apua lastensuojelusta. Kyseisessä erotarinassa oli kysymys lasten tapaamisasioista tilanteessa jossa lasten isällä oli alkoholiongelma. Lastensuojelun antama tuki ja apu oltiin kuitenkin koettu riittämättömäksi kyseisessä erotarinassa.

Erotarina 9: *Kriisitilanteissa olen joutunut turvautumaan lastensuojelun apuun, joka on vahvistanut, että toimin oikein suojellakseni lapsia antamatta heitä isänsä vastuulle. Oma kokemukseni on että alkoholistin ex puolisolle jätetään liikaa vastuuta myöskin arvioimaan joka viikkoisia tilanteita pystyykö isä huolehtimaan lapsista. Siinä tilanteessa myös lastensuojelun viranomaiset nostavat kädet pystyyn. Suurin kysymys onkin että miten voit taata onnistuneet tapaamiset ja niin lasten kuin isänkin oikeudet tapaamisiin, jos luottamus raittiuteen ei ole. Kuka tästä todellisuudessa vastaa, jotta lapset eivät joudu turvattomuus tilanteisiin!*

Mielestäni voidaan todeta, että omassa tutkielmassani sosiaalityön avulla ja tuella on ollut hyvin pieni osuus tutkittavien erotilanteissa. Sosiaalityötä tekevillä ei ehkä ole riittävää ammattitaitoa työskennellä eron kokeneiden perheenjäsenten kanssa muuta kuin antamalla apua ja tukea käytännön asioiden järjestelyihin. Sosiaalityössä ei välttämättä myöskään ole resurssia sekä työvälineitä tämän kaltaiseen työhön. Erosta selviytyminen ja hyvä yhteistyövanhemmuus vaatii usein pitkään kestävä ja säännöllistä työskentelyä, eron käsittely on usein pitkään kestävä prosessi. Mielestäni erotarina yhdeksässä eronnut äiti on kuvannut hyvin sitä, että lastensuojelun työntekijät nostavat kädet pystyyn ja lähivanhemmalle jätetään liikaa vastuuta siitä, että pystyykö isä huolehtimaan lapsistaan hänen ja lasten tapaamisajankohdalla. Itse lastensuojelun sosiaalityöntekijänä työskenneltyäni voinkin todeta, että tämä on varmasti täysin totta. Lastensuojelun työntekijöillä ei ole tällä hetkellä mahdollisuutta puuttua juurikaan tämänkaltaisiin asioihin. Asiasta voidaan keskustella vanhempien kanssa sekä neuvoa ja ohjata vanhempia toimimaan oikealla tavalla, mutta käytännössä jää lähivanhemman vastuulle, miten hän lapsiaan antaa etävanhemmalle, eli omassa tutkielmassani lasten isille.

6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa käyn läpi koko tutkimusprosessini, pohdin saamiani tuloksia. Lisäksi pohdin tuloksieni hyödynnettävyyttä sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Lopuksi pohdin myös tutkimukseeni liittyvää luotettavuutta ja eettisyyttä.

6.1 Yhteenveto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, minkä eronneet vanhemmat ovat kokeneet auttavan ja tukevan heitä erossa ja eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa? Tarkastelin aihetta siitä tutkielmani tausta-aineistosta nousevasta oletuksesta, että hyvä yhteistyövanhemmuus mahdollistuu parhaiten kun vanhemmat ovat käsitelleet ja hyväksyneet eronsa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää, minkälaista tukea ja apua sosiaalityöllä on mahdollista antaa eronneille vanhemmille. Lisäksi perehdyin tutkimusprosessini aikana myös tällä hetkellä kehitteillä oleviin palveluihin. Tällä hetkellä yhtenä nykyisen hallituksen kärkihankkeista on lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, eli LAPE-muutosohjelma. Tämän tavoitteisiin liittyy vahvasti juuri lapsiperheiden erotilanteen palveluiden kehittämiskokonaisuus.

Tutkielmani aiheeseen perehdyin osittain jo aloittaessani tekemään kandidaattitutkielmaani maaliskuussa 2017. Pro gradu- tutkielmaani jatkoin siis kandidaattitutkielmastani, mikä on nyt tulossa päätökseen lokakuussa 2018. Seuraavaksi palaan ajassa taaksepäin ja pohdin mitä koko tutkimusprosessini aikana tapahtui.

Tutkimukseni aihe nousi esiin työni herättämien kysymysten ääreltä, työtehtävissäni perheneuvolassa ja lastensuojelussa. Työtehtävissäni kohtaan vanhempien eron, ja eron jälkeisen yhteistyövanhemmuuden haasteita usein vaikeimmillaan. Lisäksi perehdyin tutkimusprosessini aikana ajankohtaisiin perheille ja eroperheille kehitteillä oleviin palveluihin. Erityisesti minua kiinnosti saada eron kokeneiden vanhempien oma ääni kuuluviin, koska koen tämän olevan tärkeää kehittämistyön kannalta.

Pro gradu- tutkielmassani perehdyin aiheeseen oman aineiston kokoamisen kautta. Aluksi ajattelin kerätä aineistoni haastatteleamalla henkilökohtaisesti eronneita vanhempia. Haasteeksi osoittautui

kuitenkin se keitä eronneita vanhempia haastattelen ja miten heihin saan yhteyden. Yhtenä vaihtoehtona minulla oli haastatella omia asiakkaitani, mutta koin lopulta, että asiakkaani ovat minulle jo entuudestaan tuttuja ja näin ollen välillämme on jo muodostunut tietynlainen asiakassuhde, mikä olisi saattanut vaikuttaa negatiivisesti haastatteluuni. Päätin lopulta kerätä aineistoni Ensi- ja turvakotienliiton internetsivustolta kirjoituspyynnön avulla. Aineistoni muodostui kahdestatoista eron kokeneiden vanhempien tarinoista omasta erokokemuksestaan ja yhteistyövanhemmuudesta, sekä näissä tukeneista ja auttaneista tekijöistä. Aineistoni koostui kuitenkin vain äitien ja lähivanhempien erotarinoista. Aineistoni erotarinat ovat tutkimukseen osallistuneiden omia mielipiteitä ja näkökulmia. Eron kokeneilla oli näin ollen mahdollisuus kirjoittaa erotarinansa vapaamuotoisesti niin sanotusti ulkopuolisena, ilman että heidän henkilöllisyytensä tuli julki. Aineistoni määrä osoittautui riittäväksi tutkielmani tekemiselle, jonka avulla pystyin vastaamaan tutkimuskysymyksiini.

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jonka analyysimenetelmänä olen käyttänyt sisällönanalyysiä. Tutkimusaineistostani nousi esiin monia selviytymiskeinoja, joista korostin muutamia erilaisten teemojen kautta. Korostamikseni teemoiksi valikoituivat: ero prosessina (tunteiden käsittely), sosiaalisen tuen merkitys (ystävät ja muut läheiset ihmiset), sosiaalisen tuen merkitys (vertaistuki), ammatin merkitys sekä lastenvalvoja ja käytännön järjestelyt (tapaamis- ja elatussopimukset). Lisäksi vastasin toiseen kysymykseen yhtenä erillisenä teemana: sosiaalityön mahdollisuudet tukea ja auttaa eronneita vanhempia. Sosiaalityön antamasta tuesta ja avusta nousivat esiin lastensuojelu sekä taloudellinen tuki, kuitenkin vain kahdessa erotarinassa.

6.2 Tulosten reflektio

Ero on prosessi, ja eron hyväksymiseen liittyy erilaisia vaihteita. Ikävimmässä tapauksissa on mahdollista, että prosessi jää kesken, eikä ihminen hyväksy eroaan koskaan. Hyvä yhteistyövanhemmuus vaatii usein eron hyväksymisen. Jotta hyväksyminen onnistuisi, niin ihminen työstää eroaan erilaisten vaiheiden kautta (sokkivaihe, reaktiovaihe, käsittelyvaihe ja uudelleen orientoitumisen vaihe). Eroprosessin eri vaiheissa eri teemat tulevat merkityksellisiksi.

Tutkimusaineistostani eroproessin aikana tunteiden käsittelyn ja ajan kulumisen tärkeys nousi hyvin vahvasti esiin. Hyvin hoidettu ero vaatii tunteiden käsittelyä. Tunteiden käsittely vaatii taas aikaa. Hyvin hoidettu ero on myös usein edellytys sille, että vanhemmat voivat jättää eron taakseen ja jatkaa eteenpäin mahdollisimman hyvää eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta. Ero tulee käsitellä ja hyväksyä, jotta hyvä eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus mahdollistuisi. Aineistossani vanhemmat, jotka

keskittyivät ainoastaan lastensa asioihin ja ymmärsivät lastensa edun merkityksen, kokivat onnistumisen elementtejä yhteistyövanhemmuudessaan.

Kääriäisen (2008) tutkimuksessa on myös noussut vahvasti esiin ajatus siitä, että toimivan yhteistyövanhemmuuden yhtenä edellytyksenä on vanhempien kyky pitää parisuhteeseen ja sen päättymiseen liittyvät tunteet erillään lapsiin liittyvissä asioissa. Vanhemmat, jotka pystyivät erosta huolimatta ymmärtämään yhteisen vanhemmuuden välttämättömyyden ja vääjäämättömyyden, kykenivät myös jatkamaan yhteistoimintaa entisen puolisonsa kanssa. Mikäli yhteisen vanhemmuuden toteuttaminen tai toisen vanhemman olemassaolon hyväksyminen taas koettiin vaikeana, vanhempana oleminen liittyi vielä vahvasti parisuhteen päättymiseen. Myös parisuhteessa koetut loukkaukset siirtyivät suoraan vanhempana olemiseen ja sitä kautta osittain myös lasten kannettavaksi.

Eroa on hyvä käsitellä sekä yksin, että ammattiauttajien kanssa. Lisäksi erilaiset vertaistuen muodot ja muu sosiaalinen ympäristö koettiin tärkeäksi erosta selviytymisessä. Erityisesti ystävät ja muut läheiset ihmiset koettiin tärkeäksi erosta selviytymisessä. Kaikissa kahdessatoista erotarinassa oli maininta ystävien ja muiden läheisten ihmisten antamasta tuesta ja avusta, jotka koettiin erittäin merkitykselliseksi eron äärellä. Ystävät ja muut läheiset ystävät olivat toimineet sekä kuuntelijoina, että keskustelijoina. Ystävillä ja muilla läheisillä ihmisillä oli myös ollut mahdollisuus antaa konkreettista apua ja tukea erossa selviytymisessä, joita taas muilla auttajilla ei ollut mahdollista antaa. Aineistossani ammattiauttajina olivat toimineet muun muassa perheneuvolan, perheasianneuvottelukeskuksen sekä väestöliiton työntekijät. Työntekijöinä olivat toimineet perheneuvojat, psykologit ja psykoterapeutit. Osa vanhemmista eivät olleet kokeneet tarvitsevansa ulkopuolisten apua ollenkaan.

Kiiski (2011) on tuonut tutkimuksessaan esiin eron yksin työstämisen merkityksen. Tähän eron yksin työstämiseen liittyi voimakkaasti eron liittyvien tunteiden läpikäyminen. Eroa on hyvä miettiä ja työstää yksin perusteellisesti, käydä läpi eron liittyviä monenlaisia tunteita ja surra. Tämä avaa mahdollisuuden myös eron kokemiseen oppimiskokemuksena. (Kiiski 2011, 238.)

Tutkimukseni kahdessa erotarinassa oli selkeästi mainittu, että kaksi äitiä oli käynyt eroaan mielessään läpi, surrut ja itkenyt yksin. Oletukseni kuitenkin on, että jokainen eronnut käy yksin eroaan läpi, ainakin jossain määrin.

Kiiskan (2011) tutkimuksessa koettiin myös sosiaalinen tuki erosta selviytymisen kannalta tärkeäksi. Samaan johtopäätökseen päädyin omassa tutkimuksessani. Ihminen on usein sosiaalinen ja kaipaa

usein vaikeuksien äärellä läheistä ihmistä. Puhuminen läheisten ihmisten kanssa koettiin tärkeäksi. Läheisiksi ihmisiksi luokitellaan usein perhe, sukulaiset, työ-koulukaverit sekä ystävät. Lisäksi tutkimuksen haastateltavat kokivat tärkeiksi erilaiset harrastukset ja vertaistuet.

Sosiaalisten suhteiden merkitystä voidaan eritellä vielä tarkemmin yksittäisiin ihmissuhteisiin sekä laajaan sosiaaliseen verkostoon. Ihmissuhdeverkostot ovat tärkeitä edistäjiä sopeutumisessa uuteen tilanteeseen eron jälkeen, kun taas yksittäiset, spesifit ihmissuhteet ovat merkityksellisiä puskuroimaan sopeutumattomuutta vastaan. (Kramer, Coit, Martin, Fogo, Mahoney 2008, 46: 3-4, 145-166.) Omassa aineistossani ystävien ja muiden läheisten ihmisten tärkeä rooli erosta selviytymisen lisäksi koettiin erilaiset harrastukset sekä muu mielekäs tekeminen vapaa-ajalla muun muassa musiikin kuuntelu ja sauvakävely. Lisäksi yhdeksi voimaannuttavaksi tekijäksi koettiin yhdessä oleminen, etenkin lasten kanssa. Uuden puolison löytäminen koettiin myös viidessä erotarinassa tärkeäksi tekijäksi erosta selviytymisessä. Uusi puoliso koettiin tuovan mukanaan turvallisuuden ja tasapainoisen elämän tunnetta. Uusi puoli koettiin tuovan mukanaan myös luottamusta tulevaisuuteen ja siihen, että eronnut vanhempi selviää erostaan ja pärjää tulevaisuudessaan. Yksi äiti mainitsi negatiivisena asiana uuden puolison löytämisessä hänen ja entisen puolisonsa yhteistyövanhemmuuden kärsineen. Uuden puolison löytämiseen liittyi vahvasti vihaa, katkeruutta ja mustasukkaisuutta.

Aineistossani nousi esiin myös hyvin vahvasti arjen tärkeys erossa selviytymisessä. Arkeen kuuluivat esimerkiksi työ ja koulu. Työ ja koulu olivat edistäneet ja antaneet positiivisia vaikutuksia erosta selviytymiseen niin lapsille kuin vanhemmillekin. Tulkitsin aineistoni pohjalta, että työ ja koulu olivat tuoneet kiirettä arkeen, joka koettiin helpottavaksi tekijäksi eron äärellä. Koulu ja työ olivat tuoneet mukanaan myös turvallisuuden tunnetta arjen sujumisesta ja arjessa pärjäämisestä.

Koskelan (2012) tutkimuksessa erityisesti myös miehillä yhtenä sosiaalisena selviytymiskeinona parisuhteen päättyessä voitiin nähdä työ- ja työyhteisö. Työpaikan ihmissuhteet olivat merkittävä tukiverkosto, samoin työn tuoma tekeminen kuin taloudellinen vakauskkin. Mikäli avioeroon liittyi yhtäaikaisesti työyhteisön menetys, oli henkilö todellisessa syrjäytymisvaarassa niin sosiaalisten kuin taloudellisten menetystensä vuoksi. (Koskela 2012, 109-110.)

Ero voi joskus olla odotettu tai elämää kuormittava tapahtuma. Elämää kuormittavassa tapahtumassa joudutaan usein sopeutumaan uuteen elämäntilanteeseen, mikä vie aikaa ja on vaikea kaikkien perheenjäsenten sopeutua. Ihminen voi kokea eron kriisinä ja näin ollen hän voi sairastua jopa sopeutumishäiriöön, depression tai ahdistuneisuushäiriöön. Usein vaikeissa ja haastavissa eroissa ammatitapu on lähes välttämätön. Ammattiapua on mahdollista saada esimerkiksi psyko-, pari ja

perheterapeuteilta tai perheneuvojilta. Psykoterapeuteilla on terapiakoulutus ja perheneuvojilla sosiaalityöntekijän ja perheterapeutin pätevyys. Keskustelu eroprosessiin liittyvistä asioista vaatii usein terapeutista työtettä. Eroprosessiin liittyvät keskustelut voivat myös olla usein pitkäkestoisia prosesseja ja keskustelukäynnit tulisivat toteuttaa aina säännöllisin väliajoin, ilman pitkiä taukoja.

Ammattiavun merkitys näyttäytyi myös hyvin vahvasti aineistossani merkitykselliseksi tekijäksi erosta selviytymisessä. Aineistossani kymmenen äitiä mainitsi saaneensa ammattiapua. Ammattiapua he olivat saaneet perheneuvolan, perheasianneuvottelukeskuksen ja väestöliiton lisäksi koulukuraattorilta, lastenvalvojalta, sosiaalitoimesta ja vertaistukiryhmistä. Yksi äiti mainitsi saaneensa tukea ja apua asiantuntijalta, mutta erotarinassa ei ollut mainintaa missä asiantuntija työskenteli tai mikä hän oli ammatiltaan. Myöskään kaikissa erotarinoissa ei ollut mainintaa siitä, että olivatko äidit olleet ammattiauttajan luona yksin vai yhdessä entisen puolisonsa kanssa.

Hakeutuminen ammattiavun palveluiden piiriin on aina vapaaehtoista ja jokaisen itse harkittavissa. Koskelan (2012) tutkimukseen mukaan ammattiavun pariin hakeutumisessa on sukupuoleen liittyviä eroja. Naiset hakeutuvat herkemmin ammattiavun piiriin kuin miehet.

Koskelan (2012) tutkimuksen mukaan myös eroon liittyvien tunteiden käsittelyssä on sukupuoleen liittyviä eroja. Miehet solmivat tilastollisesti nopeammin uusia seurustelusuhteita eron jälkeen, kuin naiset. Tästä huolimatta joillain miehillä näyttää olevan hyvin vaikeaa päästä eroon kokemastaan pettymyksestä ja katkeruudesta vuosienkin jälkeen. Uusi suhde ei poista eron käsittelyn tarvetta tunnetasolla. Miehillä vaikuttaa olevan heikommät selviytymiskeinot hyväksyä ero kuin naisilla. (Koskela 2012, 111.)

Aineistossani ei ollut yhtään miespuolista tutkittavaa, joten omassa pro gradu- tutkielmassani en pysynyt ottamaan kantaa miten naisten ja miesten erosta selviytymisen keinot eroavat toisistaan tai mitä keinoja ylipäättään he ovat kokeneet heitä auttavan ja tukevan erosta selviytymisessä. Aineistoni perustui vain naisten, äitien ja lähivanhempien erotarinoihin. Mielestäni tämä on kuitenkin jonkinlainen osoitus naisten aktiivisemmasta osallisuudesta ja asenteesta tarttua asioihin. Aineistossani naiset olivat kirjoituspyyntöön vastaajinakin aktiivisempia kuin miehet. Erotarinoissa oli myös maininta siitä, että jotkut äidit olivat hakeneet apua eron äärellä, johon kuitenkin isät eivät olleet suostuneet osallistumaan.

Vertaistuellalla tarkoitetaan taas samanlaisen elämäntilanteen ja kokemusten läpikäymistä. Yleisimmän määritelmän mukaan kyse on tukiryhmästä yksilöille, joilla on yhteinen ongelma ja jotka tahtovat keskustella siitä muiden samaa kokeneiden kanssa. Vertaistuelle on tyypillisintä vastavuoroisuus: yksilö kokee samanaikaisesti sekä auttaneensa ja tulleen autetuksi. Toisilleen hyvää tahtovat tuen antaja ja saaja ovat useimmiten samankaltaisessa elämäntilanteessa keskenään. Annettu tuki on luonteeltaan informatiivista ja emotionaalista arviointiapua, jossa kokemukseen perustuvalla tiedolla annetaan suuri merkitys. (Ranssi-Matikainen 2012, 106-107.)

Vertaisryhmässä koettu tavoitteiden saavuttamisen tunne voi saada aikaan kokemuksen arvostetuksi ja merkityksellisyydestä tulemisesta. Vertaisryhmä voi toimia ikään kuin turvaverkkona henkisellä tasolla. (Ranssi-Matikainen 2012, 239-240.) Eron äärellä yksilön kokemus itsestään ja elämästään on usein negatiivinen. Tällaisessa tilanteessa vertaisryhmässä koetut myönteiset tunteet voivat toimia tärkeinä erosta toipumista edistävinä tekijöinä.

Yhteinen tekeminen muiden vastaavaa tilannetta elävien perheiden kanssa on upea voiman lähde lasten ja nuorten vanhemmille. Yleistä on yhdessä keskustelu vanhempana jaksamisen keinoista ja rohkaista muita perheitä tarvittavien tukien ja palveluiden piiriin. Ryhmänä on myös mahdollista tehdä yhdessä kiinnostavia asioita tai vaikuttaa erityistä tukea ja apua tarvitsevien lasten – ja perheiden tarvitsemiin palveluiden piireihin.

Lapsen asioista sovittaessa ja päätettäessä vanhempien eron yhteydessä on julkisen vallan rooli tärkeä. Lastenvalvoja tukee sopimuksissa lasten huollosta, tapaamisista ja elatuksesta. Mikäli vanhemmat eivät pääse yhteisymmärrykseen lastenvalvojan avulla, voidaan asia viedä lapsen kotipaikan tai vakituisen asuinpaikan käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Lapsen huoltaja, sosiaalitoimi, lapsen vanhempi tai lapsen molemmat vanhemmat yhdessä voivat hakea lapsen huollon, asumisen ja tapaamisoikeuden ratkaisua käräjäoikeudesta. Tuomioistuimen on otettava huomioon lapsen etu ja lapsen omat toivomukset ratkaistessaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa asiaa. Tuomioistuin voi asiaa käsitellessään pyytää sosiaalilautakunnalta selvityksen vanhempien ja lapsen olosuhteista. Kysymys on ensisijaisesti lapsen oikeudesta vanhempiinsa. Lapsella on oikeus molempiin vanhempiin. Tämä on haluttu taata lastenhuoltolaissa siinäkin tapauksessa, että lapsen ja vanhemman suhde on katkennut. (Karttunen 2010, 25-26.)

Käytännön järjestelyihin saatava tuki ja apu kulminoituivat vahvasti lastenvalvojan luona tehtäviin sopimuksiin lasten huollosta, tapaamisista ja elatuksesta. Elleivät vanhemmat pääse

yhteisymmärrykseen lastenvalvojan tuella ja avulla, voi seuraava askel olla sovittelumenettely ja tai tuomioistuimien. Osalla vanhemmista oli lastenvalvojan vahvistamat sopimukset niin elatus- ja tapaamisista tai vain jompikumpi. Osa vanhemmista eivät olleet käyttäneet lainkaan lastenvalvojan tarjoamaa palvelua, vanhemmat olivat keskenään pystyneet sopimaan lastensa tapaamisiin ja elatuksiin liittyvät asiat. Aineistossani kolmessa erotarinassa oli kuitenkin selkeä maininta siitä, että tapaamis- ja elatussopimusten tekemättömyys oli aiheuttanut myöhemmin vanhempien välille ristiriitoja, miten lasten tapaamiset etävanhemman kanssa tulisi järjestää ja miten vanhempien keskenään tulisi osallistua kustannuksiltaan tasapuolisesti lastensa elämään. Tutkimustulosteni perusteella voidaan mielestäni ajatella, että lastenvalvojan tarjoamaa palvelua olisi hyvä ottaa vastaan, vaikkakin vanhemmat siinä hetkessä pystyisivät sopimaan keskenään lastensa asioita. Milloinkaan emme voi olla varmoja mitä tulevaisuus tuo tullessaan ja miten asiat muuttuvat jatkossa.

Lapsen etu on keskeinen käsite sekä lapsenhuoltolaissa, että lastensuojelussa. Lapsen etu on merkittävin huoltajusratkaisujen peruste. Perusoletuksen mukaan lapsen etu toteutuu, mikäli vanhemmat pääsevät sopimukseen lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. On katsottu, että järkevät ihmiset kykenevät aidosti valitsemaan sen, mikä on parasta heidän lapsilleen. (Karttunen 2010, 21.)

On tutkittu, että vanhemmat, jotka eivät pysty sopimaan lapsen asioista, vaan päätyvät käräjäoikeuteen ja oikeus tekee päätökset lapsen huoltajuus- ja tapaamisasioissa, ovat asenteeltaan ja yhteistyökyyvyltään negatiivisempia lapsen toista vanhempaa kohtaan, kuin ne vanhemmat, jotka pääsevät sopimukseen muilla keinoilla. (Wesolowski, Nelson & Bing 2008, 258-271.)

Tutkimusaineistostani kävi ilmi, että sosiaalityöstä saadaan tukea ja apua lähinnä eron tuomien muutoksien aiheuttamissa käytännön asioissa ja järjestelyissä esimerkiksi lastensuojelun kautta tai myöntämällä taloudellista tukea. Yhdessä erotarinassa yksi äiti mainitsi saaneensa sosiaalitoimen kautta taloudellista tukea ja yksi äiti mainitsi joutuneensa kriisitilanteessa turvautumaan lastensuojelun apuun. Lastensuojelun apuun turvautumisessa oli kysymyksessä isän alkoholinkäyttö ja tämän tuomat ongelmat suhteessa isän ja lasten tapaamisasiassa. Äiti kuitenkin koki, että lähivanhemmille jätetään liikaa vastuuta arvioimaan pystyykö etävanhempi ottamaan ja huolehtimaan lapsistaan. Erotarinassa äidillä oli myös tunne siitä, että lastensuojelun viranomaiset nostavat kätensä pystyyn näissä tilanteissa. Äiti kyseenalaisti erotarinassaan, että ketä todellisuudessa vastaa siitä, etteivät lapset joudu turvattomiin tilanteisiin vanhempiensa kanssa, tässä tapauksessa etävanhemmansa kanssa. Mikäli toinen vanhemmista kieltää antamasta lapsia toiselle vanhemmalle, laiminlyökki kieltävä vanhempi lapsen ja toisen vanhemman oikeutta tavata. Tällä hetkellä pääasiallinen vastuu on

lähivanhemmalla. Lastensuojelun työntekijöiden toimesta voidaan ainoastaan käydä vanhempien kanssa keskustelua sekä ohjeistaa ja neuvoa miten lasten tapaamiset tulisi toteuttaa. Lastensuojelun työntekijöiden toimesta voidaan myös järjestää valvottuja tapaamisia lapselle ja etävanhemmalle.

Vanhempien tai perheen tilanne voi kuitenkin kriisiytyä niin, että perhe tarvitsee lastensuojelusta muuta tukea ja apua, kuin ainoastaan tapaamisiin liittyvää. Lastensuojelun työntekijöinä toimivat useimmiten sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät. Lastensuojelusta perheelle on mahdollista antaa avohuollon tukitoimia tai tehdä lapsen tai nuoren kiireellinen sijoitus tai huostaanotto. Avohuollon tukitoimia ovat muun muassa tukihenkilö – ja tukiperhepalvelu, perhetyö, kotipalvelu, taloudellinen tuki sekä sosiaaliohjaus. (Kiiski 2011, 172, 238; Koskela 2012, 141.)

6.3 Tutkimusprosessin reflektio

Tutkimusta tehdessä on aina pyrittävä mahdollisimman virheettömyyteen tai luotettavuuteen. Aineistooni kuuluivat tietyt kaksitoista vastaajaa, jotka olivat päättäneet osallistua kirjoituspyyntöni. Kysessä on heidän näkemyksensä, kokemuksensa ja mielipiteensä asiasta. Vastaukset olivat erilaisia ja hyvin monipuolisia. Vastaajien erotarinoiden sisältöön ovat voineet vaikuttaa muun muassa kirjoittajien erilaisuus, tunnetila sekä aika. Aika, joka omasta erosta on kulunut kirjoittamisen hetkellä saattaa hyvinkin paljon merkitä vastauksen sisältöön. Erosta oli kulunut kolmesta kymmeneen vuoteen, joka on saattanut vaikuttaa tutkimustuloksiini. Uskon kuitenkin, että vanhemmat pohtivat vastaavallaisia kysymyksiä ja kokevat samankaltaisia tunteita joka tapauksessa erotessaan.

Syytä on pohtia myös kuinka paljon kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa puolisoita ikään kuin vähätellään kuin taas kirjoituksissa liioitellaan. Tutkimuksessaan Hokkanen havaitsi, että hänen haastattelemansa vanhemmat kertoivat entisten puolisoiden alkoholiongelmasta ja väkivaltaisuudesta. Kuitenkin niin, etteivät he tehneet entisistä puolisoistaan niin sanottuja hirviöitä. (Hokkanen 2005, 48.)

Tutkimusta tehdessä on myös syytä pyrkiä mahdollisimman totuudenmukaisiin tuloksiin. On syytä pohtia, mikä on tutkijan rooli suhteessa tutkittavaan aiheeseen, minkälaisia arvoja tutkijalla on ja minkälaisia arvoja tutkittavalla on suhteessa tutkimukseen. Tieteellisessä tutkimuksessa on syytä kiinnittää aina huomio yksilöiden ihmisarvoon, yksityisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen. Ero tutkimusaiheena voi olla hyvinkin eettisesti sekä moraalisesti herättävä, sillä ero on varmasti hyvin kipeä aiheeltaan eron kokeneille.

Omaan aineistoni käyttöön ei mielestäni liity suurempaa haastetta eettisyyden kannalta. Kirjoituspyynnöt ovat tulleet minulle nimettöminä, eikä vastaajien henkilöllisyys ole tullut julki. Pro gradu-tutkielmani valmistuttua säilytän tutkimusaineiston asianmukaisesti lukitussa tilassa. Kirjoituspyynnöt lähetettiin minulle sähköpostitse. Lähetetyissä sähköpostiosoitteissa on ollut joiden henkilöiden etu- ja sukunimiä, mutta en ole kuitenkaan tietoinen onko erotarina lähetetty vastaajan omasta sähköpostiosoitteesta tai onko osoitteessa ollut vain jotkut keksityt nimet. Tutkielmassani olen käyttänyt lyhyitä suoria lainauksia vastaajien kirjoituksista, mutta lainauksista ei ole mahdollista saada selville vastaajan henkilöllisyyttä. Vastaajat eivät tutkielmassani ole tunnistettavissa. Tutkielmassani myös itsemääräämisoikeus on toteutunut, sillä vastaajat ovat itse saaneet valita mitä erotarinoihinsa kirjoittavat. Vastaajat ovat itse saaneet päättää osallistumisestaan tutkimukseeni. Lisäksi kirjoituspyyntöni on ollut mahdollisuus vastata kukin omalla haluamallaan tavalla.

6.4 Tutkimuksen rajoitukset, hyödynnettävyys ja merkitys sosiaalityön ammattikäytännölle

Pohtiessani omaan tutkimukseeni liittyviä rajoituksia, ajatukseni kääntyivät tutkimusaineistooni. Aineistoni koostui vain naisista, äideistä ja lähivanhemmista. Mielenkiintoista olisi ollut nähdä minkälainen aineistoni olisi ollut mikäli tutkimukseeni olisi osallistunut vastaajien entiset puoliset, lasten isät tai etävanhemmat. Tutkimukseeni olisi ollut mahdollista osallistua myös muut miehet ja isät. Lähivanhempina toimivat myös osa miehistä ja iseistä. Erossa on usein kaksi erotarinaa, niin kuin kaksi osapuoltakin. Asioilla on tapana olla aina toinenkin puoli. Lisäksi pohdin sitä, että vaikuttiko aineistooni myös vastaajien mieliala vastaus hetkellä.

Olen kuitenkin tyytyväinen valintaani kerättyäni aineistoni kirjoituspyyntöni avulla Ensi- ja turvakotienliiton internetsivustolla. Aluksi pohdin koituuko aineistoni tarpeeksi riittäväksi, mutta kaksitoista erotarinaa osoittautui lopulta riittäväksi määräksi. Aineistoni erotarinat olivat monipuolisia tarinoita.

Koin tutkielmani aiheen oman arkityöni kannalta hyödylliseksi ja ajankohtaiseksi ja tutkimustulokseni ovat pitkälti yhteneväisiä aiempien aiheesta tehtyjen tutkimusten kanssa. Oman työni näkökulmasta perheneuvojana lastensuojelun sosiaalityöntekijänä arjen työssä työskentely vaatisi mielestäni työtapojen muokkaamista eronneiden vanhempien omien, tunnetyöskentelyyn painottuvien tapoimisten lisäämiseksi. Haasteena voi toki olla vanhempien motivoiminen kyseiseen työskentelyyn. Oman kokemukseni mukaan vanhemmat odottavat usein työntekijöiltä kannanottoja ja jopa päätöksiä lapsen asioiden järjestämiseen liittyen. Usein eteen on tullut myös tilanne, jossa vanhemmat tai muut ammattilaiset toivovat ennen kaikkea lapsen ammatillista hoitoa vanhempien erotilanteessa, vanhempien kanssa työskentelyn sijaan.

Tutkimusprosessini aikana pohdin myös sitä kuinka erilaisia vertaistukiryhmiä eronneille vanhemmille ja heidän lapsilleen järjestetään. Lisäksi pohdin kuinka vertaistukiryhmiä mainostetaan ja millä tavalla. Vertaistukea voi saada spontaanisti ja huomaamattaan, mutta vertaistukea on mahdollista saada myös organisoituna, johon osallistuvat samankaltaisen elämän tilanteiden kanssa elävien ihmisten lisäksi alan ammattilaisia. Oletukseni on, että infoa erilaisista vertaistukiryhmistä saa ainakin internetsivustoilta. Kaikilla ei kuitenkaan ole vielääkään mahdollista tai osaamista käyttää sähköisiä palveluita. Lisäksi pohdin kuinka suuria eroja Suomessa eri kunnilla on vertaistukiryhmien osallistumisen mahdollisuuteen. Sähköiset palvelut ovatkin tällä hetkellä osa erotilanteen kehittämisen kokonaisuutta. Tarkoituksena onkin kartoittaa tällä hetkellä olemassa olevia palveluita ja uudistaa näitä sekä kehittää uusia.

Vertaistukiryhmien kehittäminen olisi mielestäni tärkeää. Lape-hankkeen yksi kehittämisen kohde onkin vertaistukiryhmien kehittäminen. Tällä hetkellä kehittämisehdotuksia palveluihin on myös esitetty perhekeskustoimintamalliin, palveluvalikkoon ja erotilanteen työvälineisiin sekä eroauttamisen ammattilaisten toimintaan liittyen. Mielestäni erilaiset vertaistukiryhmät voisivat sopia esimerkiksi yhdeksi osaksi perhekeskustoimintamallia.

Eropäätöksen aikana tai tämän jälkeen ajattelisin, että vanhempia olisi hyvä velvoittaa muutamaan käyntiin esimerkiksi perheneuvolassa tai lastenvalvojan luona keskustelemassa eroon liittyvistä asioista tai eron jälkeisestä yhteistyövanhemmuudesta. Pidän myös erittäin hyvänä asiana sitä, että tällä hetkellä tavoitteena on myös kehittää ammattilaisten erilaisia työvälineitä. Tutkimusprosessini aikana päädyin hyvin samankaltaisiin kehittämisen tarpeisiin, mitä tällä hetkellä ollaan jo kehittämässäkin muun muassa lape-hankkeen avulla.

Tutkimukseni herättää kysymyksiä, joista osa on luonteeltaan lähinnä ideoita jatkotutkimukselle. Kuinka paljon naisten ja miesten välillä on eroja selviytymiskeinoissa? Onko mahdollista rakentaa toimivaa mallia perheneuvolan sosiaalityössä tukemaan kohti yhteistyövanhemmuutta? Myös isovanhempien ja lasten väliset suhteet eron jälkeen olisi yksi oiva jatkotutkimuksen aihe.

Kerätessäni aineistoa havaitsin, että tieteellisiä tutkimuksia ja artikkeleita mitkä lähestyvät eroa lapsen näkökulmasta ovat lisääntyneet. Erityisen tärkeää on ottaa huomioon lapset, sillä hyvä ero vaikuttaa suurelta osin perheen lapsiin. Lisäksi sosiaalityötä on tutkittu ja pyritty kehittämään lasten näkökulmasta. Pyrin käyttämään tutkielmassani hyviä ja luotettavia aiempia tehtyjä tutkimuksia ja

näin ollen saamaan oma tutkielmani mahdollisimman luotettavaksi. Pyrin saamaan tutkielmani arki-työssä hyödylliseksi sekä ajankohtaiseksi.

7. KIRJALLISUUS

Amato, Paul (2012) The consequences of divorce for adults and children. Pennsylvania State University. University Park, PA, USA.

Antikainen, Mari (2007) Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huolto- ja tapaamissopimuspalveluissa. Väitöskirja. Kuopion yliopisto.

Auvinen, Maija (2006). Huoltoriidat tuomioistuimessa: soiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana, asiantuntijana. Väitöskirja. Turun yliopisto.

Ayalon, Ofra (1996). Selviydyn . Yhteisöntuki ja selviytyminen. Mannerheimin lastensuojeluliitto, Helsinki.

Barry B, Frieman EdD, Howard M, Garon PhD & Risa J. Garon MSW (2000). Parenting Seminars for Divorcing Parents. One Year Later. Journal of Divorce & Remarriage.

Eskola Jari & Suoranta Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino
Forsberg, Hannele, Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (2006). Lapset ja sosiaalityö. Jyväskylä.

Haavisto, Vaula (2018). Vanhemmuussuunnitelma sovinnollisen eron tukena. Viitattu 4.9.2018. Perhekeskusfoorumi. Eroauttaminen nro 4.

Hiltunen, Suvi (2013) Lasten suhde vanhempiinsa eron jälkeen. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hokkanen, Tiina (2005) Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltovanhemmuus arjen kokemuksena. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Janhonen, Sirpa. & Nikkonen, Merja. (2001) Laadulliset tutkimukset hoitotieteessä. Juva: WS Bookwell.

Kallio, Tomi (2006) Laadullinen review-tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. Hallinnon tutkimus 2/2006.

Karttunen, Risto (2010). Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Kauppinen, Nina (2013). Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa. Turun yliopisto.

Kiianmaa, Kari (1997). ”Kyllä me löydämme tien”. Jälleenrakennus lapsille eron jälkeen. Jyväskylä: Kehityksen avaimet ky.

Kiianmaa, Kari (2008). Hyvä ero. Uusi elämä. Porvoo: Multikustannus.

Kiiski, Jouko (2011). Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.

Koskela, Jari (2012). Avioeroa suomalaisen miehen kokemana. Ero ja erosta toipuminen prosessina. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.

Kramrei, Elizabeth, Coit Carissa, Martin Sara, Fogo Wendy & Mahoney Anette (2008). Post-Divorce Adjustment and Social Relationships. *Journal of Divorce and Remarriage*.

Kääriäinen, Aino (2008). Ero haastaa vanhemmuuden. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto / Neuvo-projekti.

Kääriäinen, Aino, Hämäläinen, Juha ja Pölkki, Pirjo (2009). Ero, vanhemmuus eron jälkeen ja eroauttaminen tutkimuskohteina. Teoksessa A. Kääriäinen, J. Hämäläinen ja P. Pölkki (toim.). Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto / Neuvo-projekti.

Leonoff, Arthur (2015). *The Good Divorce: A Psychoanalyst's Exploration of Separation, Divorce, and Childcare*. Tampereen yliopisto.

Linnavuori, Hannariikka (2007) Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Väitöskirja. Jyväskylä yliopisto.

Luokkanen, Hanna (2015) Hyvä erovanhemmuus eron kokeneiden kuvaamana. Tampere. Tampereen yliopisto.

Linnankoski, Jouni ja Valtonen, Markku (2008). Erosta elossa – ero-opas miehille. Miessakit ry:n julkaisuja 2008:2. Helsinki: Miessakit ry.

Malinen, Vuokko ja Lahtiharju, Virpi (2016). Paremmen eron abc. Artikkelit, Väestöliitto.

Niemelä, Sirkku ja Kääriäinen, Aino (2008). Millan äiti ja isä eroavat – miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa. Helsinki: Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry.

Pojjula, Soili (2007). Lapsi ja kriisi: selviytymisen tukeminen. Kirjapaja, Helsinki.

Pulli, Jussi (2018). Ero lapsiperheissä työ valtakunnallisesti Ensi- ja turvakotienliitossa. Viitattu 4.9.2018. Perhekeskusfoorumi. Eroauttaminen nro 4.

Rajalahti, Merja & Savolainen, Heidi (2012) Kokemuksia vanhempien erosta. Oulu: Oulun ammattikorkeakoulu.

Ranssi-Matikainen, Hanna (2012). Yhdessä sittenkin. Kokemukset erokriiseistä, vertaistuesta ja muutoksesta parisuhteessa. Väitöskirja. Porvoo, kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja.

Sosiaali- ja terveysministeriö.a. LAPE on lasten hyvinvoinnin ja oppimisen asialla. Viitattu 28.8.2018. <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>.

Sosiaali- ja terveysministeriö.b. Vanhemmuussuunnitelma. Viitattu 28.8.2018. <https://stm.fi/vanhemmuussuunnitelma>.

Sosiaali- ja terveysministeriö.c. Eroauttamisen palveluilla kohti yhteistyövanhemmuutta. Viitattu 28.8.2018. <https://stm.fi/documents/1271139/2802197/Eroauttamisen+palveluilla+kohti+yhteisty%C3%B6vanhemmuutta.pdf/ebd8fd00-5666-4930-b2e8-e245edaf2e8d/Eroauttamisen+palveluilla+kohti+yhteisty%C3%B6vanhemmuutta.pdf.pdf>

Stoll, Jane (2013). *Surrogacy Arrangements and Legal Parenthood. Swedish Law in a Comparative Context*. Uppsala University.

Tuomi, Jouni. & Sarajärvi, Anneli. (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. (2003) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vaaranen, Heli (2016). *Kohti erorauhaa*. Väestöliitto Parisuhdekeskus.

Vaaranen, Heli (2017). *Väestöliitto. Kohti erorauhaa*. Viitattu 5.1.2017.

http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhhteesta/parisuhteen_kriisit/erokriisit/kohtierorauh/.

Valtioneuvosto. *Maakunta- ja sote uudistus. Sosiaali- ja terveystaloudet*. Viitattu 28.8.2018.

<http://alueuudistus.fi>.

Wallerstein, Judith, Lewis, Julia & Blakeslee, Sandra (2000; suom. 2007). *Avioeron perintö. Eron lapset aikuisina*. Vaajakoski: Therapie-säätiö.

Wesolowski, K, Nelson, W & Bing, N (2008). *Relationship Components and Nature of Postdivorce Parenting Responsibilities among Individuals Going Through a Divorce*. *Journal of Divorce and Remarriage*.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuspyyntö

Oletko eronnut ja sinulla on lapsia? Kerro tarinasi!

Teen Pro gradu-tutkielman Tampereen yliopistossa aiheesta erosta selviytyminen ja yhteistyövanhemmuuden haasteet eron jälkeen. Aineistoksi tarvitsen eron kokeneiden kokemuksia erosta selviytymisessä ja vanhemmuudesta eron jälkeen. Pyydänkin sinua kirjoittamaan oman tarinasi ja lähettämään sen minulle sähköpostiosoitteeseen Ruisma.Teresa.E@student.uta.fi. Samasta sähköpostiosoitteesta voit pyytää myös lisätietoja jos tahdot.

Pyydän sinua kirjoituksessasi kertomaan seuraavia asioita:

Ikäsi ja sukupuolesi

Kauanko erosta on aikaa?

Mikä sinua ja teitä on auttanut erosta selviytymisessä?

Mikä sinua ja teitä on auttanut toimimaan eron jälkeen yhteistyössä vanhempina?

Kirjoitus saa olla minkä pituinen vain ja kirjoituksen saat kirjoittaa nimettömänä. Tutkimuksessa kirjoitukset eivät tule esiintymään tunnistettavana. Vastausaikaa sinulla on 31.8.2018 asti. Kiitos!

Ystävällisin terveisin,

Teresa Ruisma